Ka kreativnim zajednicama Srbije

Agenda 21 za kulturu

Kijevski memorandum

Esenska deklaracija

Memfiški manifest

Kako se kreira
lokalna kulturna strategija

academica

ACADEMICA - Akademska grupa

Program Mad Marx
Program Res publica
Izdanje RP - 1

Jun 2009.

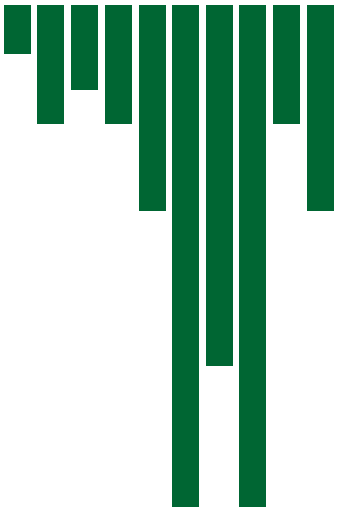
Prevod

Milojko Knežević
Vladimir Brašanac
Ana Sivački
Aleksandar Đerić

Glavni i odgovorni urednik
Aleksandar Đerić

SADRŽAJ

Agenda 21 za kulturu - osnovni dokument	5
Saveti za lokalnu implementaciju Agende 21 za kulturu	26
Kulturni indikatori i Agenda 21 za kulturu	31
Kijevski memorandum	36
Esenska deklaracija	39
Memfiški manifest	44
Kako se kreira lokalna kulturna strategija	47



Ovo izdanje namenjeno je svima koji u delokrugu svog rada mogu omogućiti realizaciju premisa, aksioma i vrednosti građanskog društva i savremenog kulturnog sektora, odnosno ideala kreativnog grada i kreativnih zajednica (lokalnim vlastima u Srbiji, državnim organima Republike Srbije, stručnim vladinim i nevladinim telima i organizacijama,kreatorima i donosiocima dokumenata, instrumenata i mera u oblasti javne i kulturne politike na lokalnom i nacionalnom nivou, profesionalcima i menadžerima u vladinom, civilnom i preduzetničkom sektoru i drugima koji u načelima ovih dokumenata mogu prepoznati svoju individualnu ili korporativnu misiju).

Napomena:

Prevod Dokumenta *Agenda 21 za kulturu* prihvaćen je od strane Komiteta za kulturu organizacije Ujedinjeni gradovi i lokalne samouprave, kao prvi na srpskom (srpskohrvatskom) jeziku i objavljen na zvaničnoj internet prezentaciji Agende. U izradi dokumenta Kijevski memorandum aktivan doprinos dali su predstavnici organizacije ACADEMICA - Akademska grupa (zajedno sa Institutom za kulturu iz Barselone).

Termin Diversité/Diversity preveden je kao *različitost*, iako se u domaćoj upotrebi češće može naići na *raznolikost*. Ovo potkrepljujemo time da se raznolikost podrazumeva kao prirodna odlika stvari, dok se različitost uzima kao društveno-politički modalitet, koji se, po duhu i slovu zakona i programskih dokumenata međunarodnih organizacija, tretira kao politički institut odnosno društveno svojstvo koje treba afirmisati i zaštititi od diskriminacije odnosno isključivanja. U kontekstu kulturne baštine prihvatljivo je isticanje raznolikosti pre različitosti.

Ka kreativnim zajednicama Srbije

Agenda 21 za kulturu



Ujedinjeni gradovi i lokalne samouprave
Komitet za kulturu

Agenda 21 za kulturu

Agenda 21 for culture
Agenda 21 de la culture
Agenda 21 de la cultura

United Cities and Local Governments
Cités et Gouvernements Locaux Unis
Ciudades y Gobiernos Locales Unidos



Agenda 21 za kulturu je prvi dokument koji na globalnom nivou zagovara ustanovljavanje osnove za odgovornost gradova i lokalnih uprava za kulturni razvoj.

Agenda 21 za kulturu je nastala zajedničkim dogovorom gradova i lokalnih uprava širom sveta za očuvanje njihove posvećenosti ljudskim pravima, kulturnoj različitosti, održivosti, aktivnoj demokratiji i stvaranju uslova za mir. Odobrena je Četvrtim forumom lokalnih vlasti za društveno uključenje Porto Alegrea, održanim u Barseloni, 8. maja 2004. u sklopu prvog Zajedničkog kulturnog foruma.

Ujedinjeni gradovi i lokalne uprave (UGLS/UCLG) su usvojile Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument za svoje kulturne programe i preuzeli su ulogu koordinacije procesa nakon njenog odobrenja. Komitet UCLG-a za kulturu je mesto susreta za gradove, lokalne samouprave i mreže koje kulturu stavljaju u središnje mesto svojih razvojnih procesa.

Sve veći broj gradova i lokalnih uprava širom sveta se u svojim lokalnim većima zauzima za Agendu 21 za kulturu. Ovaj proces je izazvao interesovanje međunarodnih organizacija, nacionalnih vlada i civilnog društva.

culture 21
Agenda 21 for culture
Agenda 21 de la culture
Agenda 21 de la cultura



Kako da usvojite Agendu 21 za kulturu u vašoj opštini

Više od 300 gradova, lokalnih samouprava i organizacija iz celog sveta povezani su Agendom 21 za kulturu. Kompletna lista se periodično ažurira na zvaničnoj internet prezentaciji. Zvanično usvajanje Agende 21 za kulturu od strane lokalnih samouprava je od velikog značaja: ona podrazumeva preuzimanje inicijative zajedno sa građanima na taj način da osigura da kultura ima ključnu ulogu u urbanim politikama i istovremeno pokazuje solidarnost i saradnju sa gradovima i lokalnim samoupravama u svetu.

Standardna forma za usvajanje Agende 21 za kulturu može se naći na zvaničnoj prezentaciji. Da bismo osigurali da pristupnice budu ažurirane, gradovi i lokalne samouprave bi trebalo da pošalju kopiju odluke o pristupanju usvojenu na sednici lokalnog veća sledećim telima:

Svetskom sekretarijatu Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava: info@cities-localgovernments.org

Sekretarijatu Komiteta za kulturu:
agenda21cultura@bcn.cat

Štaviše, preporučujemo da kopiju odluke pošaljete i:
- Generalnom sekretarijatu Asocijacije gradova i opština u vašoj zemlji (Stalnoj konferenciji gradova i opština, videti na: www.skgo.org)
- Ministarstvu kulture vaše države (videti kontakte na www.kultura.gov.rs)



Kako da implementirate Agendu 21 za kulturu u vašoj opštini

Agenda 21 za kulturu obezbeđuje mogućnost da svaki grad kreira dugoročnu viziju kulture kao osnovnog stožera razvoja. Dokument *Saveti za lokalnu implementaciju Agende 21 za kulturu* ocrtava generalni koncept i mišljenje i sugeriše četiri specifična alata:

- Lokalna kulturna strategija
- Povelja kulturnih prava i odgovornosti
- Savet za kulturu
- Procenu kulturnog uticaja

Integralnu verziju dokumenta Saveti za lokalnu implementaciju Agende 21 za kulturu možete preuzeti sa internet prezentacije.

Kako da se pridružite UCLG Komitetu za kulturu

Registracija je moguća kroz formular koji možete dobiti na adresi info@cities-localgovernments.org.



Osnivači UCLG (9. juna 2005):

AFRIKA
Kongo Mairie de Brazzaville
Mali Mairie de Bamako
Maroko Conseil Municipal d'Essaouira

EVROPA
Belgija Ville de Huy
Francuska Cités Unies France (CUF)
Francuska Conseil Général Gironde
Francuska Conseil Général Seine Saint Denis
Francuska Conseil Regional Rhône-Alpes
Francuska Mairie de Rambouillet
Francuska Mairie de Sainte Anne
Francuska Saint-Étienne Métropole
Francuska Territoires et Cinéma
Francuska Ville de Strasbourg
Francuska Ville de Nantes
Italija Citta Unite (CICU)
Italija Comune di Roma
Italija Comune di Torino
Italija Comune di Venezia
Portugal Camara Municipal de Abrantes
Portugal Camara Municipal de Palmela
Slovačka Savez gradova Slovačke
Španija Ajuntament de Barcelona
Španija Diputació de Barcelona
Španija Fondo Andaluz de Municipios para la Solidaridad Internacional
Španija Ayuntamiento de Córdoba
Švedska City of Stockholm
Švajcarska Ville de Geneve
UK Greater London Authority

LATINSKA AMERIK A
Argentina Gobierno de la Ciudad de Buenos Aires
Brazil Prefeitura Municipal de Rio de Janeiro
Brazil Prefeitura Municipal de Porto Alegre
Čile Municipalidad de Puerto Montt
Čile Asociación Chilena de Municipalidades
Kolumbija Federación Colombiana de Municipios
Kolumbija Municipalidad de Medellin
Kostarika Municipalidad de Escazú
Ekvador Municipio de Cuenca
Ekvador Municipio de Quito
El Salvador Corporación de Municipalidades de la República de El Salvador

SREDNJI ISTOK -ZAPADNA AZIJA
Jordan Greater Amman Municipality
Liban UCLG Office Lebanon, Syria, Jordania
Palestina Khan Younis
Palestina Ramallah
Turska UCLG-MEWA

SEVERNA AMERIKA
Kanada City of Toronto
Kanada City of Montreal
SAD City of Corpus Christi

Sa Agendom 21 za kulturu, gradovi se čvrsto posvećuju misiji da kulturi pridaju ključnu ulogu u politikama urbanog razvoja.
Joan Clos, Gradonačelnik Barselone

Grad je kolektivni projekat koji iziskuje učešće i posvećenost svih građana. Sa Agendom 21predlažemo žiteljima naših gradova novi građanski pakt utemeljen na kulturi.
Ferran Mascarell, Predsednik Komisije za kulturu, obrazovanje i društveni razvoj Gradskog saveta Barselone

Agenda 21 je izvanredan instrument za unapređenje uloge kulture u lokalnom razvoju.
Elisabeth Gateau, Generalni sekretar Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava.

Čvrst temelj nove politike razvoja grada koja mora da uvažava značaj koji građani pridaju kulturi.
Anna K. Tibaijuka, Izvršni direktor UN-Habitat

Čvrsta osnova za povezivanje kulture sa lokalnim razvojem, ističe značaj gradova kao relevantnih aktera međunarodne scene.
Mounir Bouchenaki, Pomoćnik generalnog direktora za kulturu, UNESCO.

Niz partnerskih dogovora koji usmeravaju kulturnu politiku; kompas u traganju za pravdom i slobodom.
Francisco Piñon, Generalni sekretar Organizacije Iberijsko-Američkih Država.

Odgovara na brojne kulturne izazove sa kojima se suočavaju gradovi širom sveta. Izvanredan okvir i temelj na kome svaki grad može da izgradi sopstveni plan kulturnog razvoja, polazeći od Agende kao osnove.
Federico Mayor Zaragoza, Predsednik Fondacije Kultura mira i Kopredsednik Grupe na visokom nivou UN za Savezništvo Civilizacija (UN High-Level Group for the Alliance of Civlilizations).

Predstavlja doprinos lokalnih samouprava raspravama o očuvanju i promociji kulturnih različitosti u svetu.
Vitor Ortiz, Savetnik za kulturu Gradskog saveta Porto Alegrea (2002-2004).

Jasno ističe ključni aspekt razvoja kulture i obrazuje svetsku mrežu relevantnih aktera posvećenih lokalnom kulturnom razvoju.
George Yúdice, Profesor Američkih studija na Univerzitetu u Njujorku.

Omogućava postavljanje osnova za formiranje radne zajednice gradova u svetskim okvirima.
Colin Mercer, Direktor Kulturnog kapitala.

Postavlja kulturalnu dimenziju kao jedan od nosećih stubova zdanja razvojnih politika.
Jordi Marti, Asistent Izvršnog direktora Centra za savremenu kulturu Barselone.



Mi, gradovi i lokalne samouprave sveta, posvećeni ljudskim pravima, kulturnim različitostima, održivom razvoju, demokratiji koja podrazumeva učešće građana u odlučivanju, i stvaranju uslova za mir...

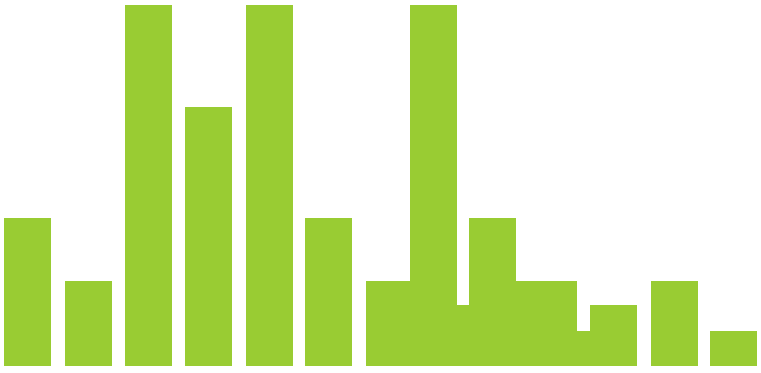
Sadržaj Agende 21 za kulturu

Agenda 21 za kulturu sadrži 67 članova, koji su podeljeni u tri veće celine.
Deo "principi" (16 članova) opisuje povezanost kulture i ljudskih prava, različitosti, održivosti, aktivne demokratije i mira. Deo pod nazivom "akcione smernice" odnosno zalozi (29 članova), koncentriše se na opseg dužnosti lokalne vlade, i daje detaljan opis zahteva za centralnost kulturnih politika. Deo o "preporukama" (22 člana) zagovara obnovljeni značaj kulture i zahteva da ona, kao izuzetno značajna, bude prepoznata u programima, budžetima i organizacionim šemama različitih nivoa uprava (lokalna, nacionalna /državna) i od strane ključnih organizacija.

Sadržaj Agende 21 za kulturu se takođe može tematski sažeti.

Kultura i ljudska prava
- Kultura i ljudski razvoj. Kulturna različitost kao "sredstvo dostizanja bolje intelektualne, emotivne, moralne i duhovne egzistencije".
- Kulturna prava su sastavni deo ljudskih prava. "Niko se ne može pozivati na kulturnu različitost, s namerom da ugrožava ljudska prava koja su garantovana međunarodnim zakonom, niti ograničavati njihov opseg delovanja".
- Mehanizmi, instrumenti i izvori garantovanja slobode govora.
- Poziv umetnicima da se posvete radu u okviru grada, pritom poboljšavajući koegzistenciju i kvalitet života, i podstičući kreativne i kritičke sposobnosti svih građana.

Kultura i upravljanje
- Nova centralna uloga kulture unutar društva. Legitimitet kulturnih politika.
- Kvalitet lokalnog razvoja zavisi od isprepletanosti kulturnih politika i drugih javnih politika.
- Lokalno upravljanje: zajednička odgovornost građana, civilnog društva i vlada.
- Poboljšanje mehanizama procene u kulturi. Sistem kulturnih indikatora.
- Značaj mreža i međunarodne saradnje.
- Učešće lokalnih vlada u nacionalnim kulturnim politikama i programima.





Kultura, održivost i teritorija

- Kulturna različitost (raznolikost), neophodna je za ljudsku vrstu onoliko koliko je biološka raznovrsnost značajna za prirodu.
- Različitost kulturnih izraza donosi bogatstvo. Značaj velikog kulturnog ekosistema, uz raznovrsnost porekla, učesnika i sadržaja.
- Dijalog, koegzistencija i interkulturalnost kao osnovni principi dinamike građanskih odnosa.
- Javni prostori kao kulturni prostori.

Kultura i društveno uključivanje

- Pristup kulturi u svim životnim dobima.
- Ekspresivnost kao osnovna dimenzija ljudskog dostojanstva i društvene uključenosti, bez predrasuda prema polu, poreklu, siromaštvu ili bilo koja druga vrsta diskriminacije.
- Građenje publike i ohrabrivanje kulturnog uključivanja, kao vitalnih elemenata građanstva.

Kultura i ekonomija

- Priznanje ekonomske dimenzije kulture. Značaj kulture kao faktora u kreiranju bogatstva i ekonomskog razvoja.
- Finansiranje kulture iz različitih izvora, kao što su dotacije, fondovi za početni kapital, mikro krediti ili poreske olakšice.
- Strateška uloga kulturnih industrija i lokalnih medija za njihov doprinos lokalnom identitetu, kreativnom kontinuitetu i otvaranju radnih mesta.
- Odnosi između kulturnih kapaciteta i organizacija ekonomije znanja.
- Poštovanje i garancija prava autorima i umetnicima, kao i omogućavanje dobijanja odgovarajuće naknade.

Sve izvore, uključujući i prevode dokumenta na više jezika, članke, publikacije, vesti i događaje, možete naći na sajtu http://www.agenda21culture.net.



Agenda 21 za kulturu

Angažovanje gradova i lokalnih samouprava na razvoju kulture

Mi, gradovi i lokalne samouprave sveta, posvećeni ljudskim pravima, kulturnim različitostima, održivom razvoju, demokratiji koja podrazumeva učešće građana u odlučivanju, i stvaranju uslova za mir, okupljeni 7. i 8. maja 2004. godine u Barseloni, na Četvrtom Forumu lokalnih samouprava za uključenje građana u procese odlučivanja, održanom u Porto Alegreu, u okviru Svetskog foruma kultura Barselona 2004, zajedno smo odlučili da usvojimo Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument za naše javne kulturne politike i kao doprinos kulturnom razvoju čovečanstva.

I. PRINCIPI

1. Kulturna različitost (raznolikost) je najvažnija baština čovečanstva. Ona je proizvod više hiljada godina istorije, plod zajedničkog doprinosa svih ljudi, njihovih jezika, mašte, tehnologija i stvaralaštva. Kultura se iskazuje u različitim oblicima i odgovara dinamičnim modelima odnosa između društava i teritorija. Kulturna različitost je „sredstvo za postizanje kvalitetnijeg intelektualnog, emocionalnog, moralnog i duhovnog života“ (UNESCO - Univerzalna deklaracija o kulturnoj različitosti, član 3) i jedan je od bitnih elemenata u preobražaju urbane i društvene stvarnosti.

2. Budući da su i kultura i prirodno okruženje zajednički resursi čitavog čovečanstva, između kulturnih i ekoloških pitanja postoje jasne političke analogije. Današnji modeli ekonomskog razvoja, koji se baziraju isključivo na prirodnim resursima i osnovnim proizvodima čovečanstva, razlog su sve većoj zabrinutosti za prirodno okruženje. Rio de Žaneiro 1992, Olborg 1994. i Johanesburg 2002. godine, bili su putokazi u procesu traženja odgovora na jedan od najvažnijih izazova sa kojima se suočilo čovečanstvo: održivost prirodnog okruženja. Današnja situacija u svetu, isto tako, pruža dovoljno dokaza o tome da je, globalizacijom koja ujednačuje i isključuje, ugrožena i kulturna različitost. UNESCO kaže: „Kao izvorište razmena, inovacija i kreativnosti, kulturna različitost/raznolikost je čovečanstvu neophodna u istoj meri u kojoj je prirodi neophodan biodiverzitet“ (UNESCO - Univerzalna deklaracija o kulturnoj različitosti, član 1).

3. Lokalne samouprave prihvataju da kulturna prava čine sastavni deo ljudskih prava, uzimajući kao referentna dokumenta Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (1948), Međunarodnu konvenciju o ekonomskim, društvenim i kulturnim pravima (1966), i UNESCO Univerzalnu deklaraciju o kulturnoj različitosti (2001), i priznaju da je kulturna sloboda pojedinaca i zajednica bitan preduslov demokratije. Niko ne sme da se poziva na kulturnu različitost u kršenju ljudskih prava garantovanih međunarodnim zakonima, niti da ta prava ograničava.

4. Lokalne samouprave su u svetskim okvirima akteri od prvorazrednog značaja u odbrani i zagovaranju ljudskih prava. One predstavljaju građane čitavog sveta i govore u ime međunarodnih demokratskih sistema i institucija. Lokalne samouprave udružuju se u mreže, koordinišu svoje aktivnosti, razmenjuju iskustva i praktična rešenja.

5. Kulturni razvoj oslanja se na množinu aktera društvenog života. Dobro upravljanje zajednicama zasniva se na dostupnosti i transparentnosti informacija, na učešću građana u razvoju kulturnih politika i u procesima odlučivanja, kao i u ocenjivanju i vrednovanju programa i projekata.

6. Neophodnost stvaranja uslova za mir mora da se tretira uporedo sa strategijama kulturnog razvoja. Rat, terorizam, tlačenje i diskriminacija izrazi su netrpeljivosti koja se mora odbacivati i iskoreniti.

7. Gradovi i lokalne zajednice jesu privilegovani prostori kulturnog stvaralaštva koje se stalno razvija i pruža prirodno okruženje kreativnoj različitosti, prostori u kojima plodni susreti svega onoga što je u njima različito i drugačije (porekla, vizije, starosna doba, polovi, etničke grupe i društvene klase) omogućavaju pun razvoj čoveka. Dijalog između identiteta i diverziteta, pojedinca i grupe jeste sredstvo od životne važnosti, koje garantuje kako planetarno kulturno državljanstvo, tako i opstanak jezičkih različitosti i razvoj kultura.

8. Koegzistencija u gradovima je zajednička odgovornost građana, građanskog društva i lokalnih samouprava. Zakoni jesu osnovni, ali ne mogu da budu jedini način uređenja koegzistencije u gradovima. Kao što ističe Univerzalna deklaracija o pravima čoveka (član 29), «Svaki pojedinac ima obaveze prema zajednici u okviru koje je jedino moguć slobodan i potpun razvoj njegove/njene ličnosti».

9. Materijalna i nematerijalna kulturna baština svedoče o čovekovoj kreativnosti i predstavljaju čvrst temelj na kome se gradi identitet čoveka i naroda. Kulturni život podrazumeva istovremeno i bogatstvo vrednovanja i očuvanja tradicija svih naroda, i otvorenu mogućnost stvaranja novih, autentičnih formi kulture. Ove osobine isključuju svako nametanje krutih kulturnih modela.

10. Afirmacija kultura, i politika koje podstiču njihovo prepoznavanje, priznavanje, vrednovanje i ostvarenje jeste bitan činilac održivog razvoja gradova i teritorija na svim planovima: ljudskom, privrednom, političkom i društvenom. Pridavanje centralne uloge javnim kulturnim politikama jeste zahtev svih društava savremenog sveta. Kvalitet lokalnog razvoja zavisi od međusobne povezanosti kulturnih i drugih javnih politika: društvene, ekonomske, obrazovne ekološke i urbanističke.

11. Kulturne politike moraju nalaziti i uspostavljati ravnotežu između javnih i privatnih interesa, između javne uloge kulture i njene institucionalizacije. Prekomerna institucionalizacija ili preterana dominacija tržišta kao jedinog koje odlučuje o raspoređivanju kulturnih resursa donosi rizike i stvara prepreku dinamičnom razvoju kulturnih sistema. Sopstvena inicijativa građana, bilo pojedinaca bilo udruženih u asocijacije ili društvene pokrete, jeste temelj kulturne slobode.

12. Pravilno vrednovanje sveukupnog stvaranja i širenja kulturnih dobara amaterskog ili profesionalnog, zanatskog ili industrijskog, individualnog ili kolektivnog u savremenom svetu postaje odlučujući faktor emancipacije, garantovanja različitosti i, sledstveno tome, ostvarenja demokratskog prava svih naroda da istaknu sopstveni identitet u odnosima između kultura. Zato kulturna dobra i usluge, kako u članu 8. ističe UNESCO Univerzalna deklaracija o kulturnoj različitosti, «kao nosioci identiteta, vrednosti i značenja, ne smeju da se tretiraju kao potrošna roba, kao što se tretiraju sve druge robe ili usluge». Neophodno je istaći značaj kulture kao činioca u kreiranju bogatstva i u privrednom razvoju zajednica.

13. Pristup kulturnom i simboličkom univerzumu u svim trenucima života, od detinjstva do starosti, bitan je preduslov za formiranja senzibiliteta i sposobnosti za izražavanje, kao i za harmoničnu koegzistenciju i izgradnju građanskog identiteta. Kulturni identitet svakog pojedinca jeste dinamičan proces.

14. Usvajanje informacija i njihov preobražaj u znanje građanina ili građana jeste kulturni čin. Shodno tome, pristup bez diskriminacije izražajnim, tehnološkim i komunikacionim resursima, kao i uspostavljanje horizontalnih mreža, jačaju i podstiču dinamiku lokalnih kultura i kolektivno nasleđe društva koje se temelji na znanju.

15. Rad je jedna od najvažnijih sfera ljudske kreativnosti. Njegovu kulturnu dimenziju moramo prepoznavati i razvijati. Organizacija rada i delovanje preduzeća u nekom gradu ili na nekoj teritoriji moraju da uvažavaju tu dimenziju kao jedan od osnovnih elemenata ljudskog dostojanstva i održivog razvoja.

16. Javni prostori su kolektivna dobra koja pripadaju svim građanima. Nijedan pojedinac ili grupa ne smeju biti lišeni prava da ih slobodno koriste, pod uslovom da poštuju pravila i propise koje utvrđuje svaki grad.

“Pristup kulturnom i simboličkom univerzumu u svim trenucima života, od detinjstva do starosti, bitan je preduslov za formiranja senzibiliteta i sposobnosti za izražavanje, kao i za harmoničnu koegzistenciju i izgradnju građanskog identiteta...”

II. AKCIONE SMERNICE (ZALOZI)

17. Definisati i sprovoditi politike koje podstiču kulturnu različitost koja, pak, garantuje raznovrsnu ponudu i promoviše prisustvo u medijima svih kultura, posebno manjinskih ili nezaštićenih, podstiče koprodukcije i razmene, sprečavajući kulturnu hegemoniju.

18. Različitim sredstvima i instrumentima podsticati i promovisati očuvanje i širenje kulturnih dobara i usluga, obezbeđujući svima slobodan pristup tim dobrima i uslugama, unapređujući kreativne sposobnosti svih građana, bogatstvo jezičkih raznolikosti/različitosti, promovišući umetnički kvalitet, tragajući za novim formama izraza i eksperimentišući sa novim umetničkim jezicima, kao i preispitivanje i interakcije između tradicija i sprovođenje mehanizama menadžmenta u kulturi koji otkrivaju nove kulturne pokrete i nove umetničke talente, ohrabrujući ih i omogućavajući im da se potpuno ostvare. Lokalne samouprave posvećuju se kreiranju i širenju publike, podržavaju i ohrabruju njeno učestvovanje u kulturnom životu kao vitalnom elementu građanstva.

19. Koristiti odgovarajuće instrumente koji garantuju demokratsko učešće građana u formulisanju, sprovođenju i vrednovanju javnih kulturnih politika.

20. Obezbediti javno finansiranje kulture koristeći neophodne instrumente, među kojima, posebno, direktno finansiranje javnih programa i usluga, podršku privatnom preduzetništvu putem subvencija i neke novije modele kao što su mikro-krediti, fondovi za rizična ulaganja (risk-capital funds) i dr. Takođe, razmotriti mogućnost donošenja zakonskih rešenja kojima se uvode poreske stimulacije za preduzeća koja investiraju u kulturu, pod uslovom da uvažavaju javni interes.

21. Stvarati prostore za dijalog između različitih duhovnih i verskih opredeljenja koja u lokalnim sredinama žive jedna pored drugih, kao i za dijalog između tih grupa i javne uprave radi obezbeđenja njihovih prava na slobodno izražavanje i harmoničnu koegzistenciju.

22. Promovisati slobodno izražavanje kao osnovnu dimenziju ljudskog dostojanstva i uključenja u društveni život svih građana bez ikakvih predrasuda u pogledu na pol, uzrast, etničko poreklo, hendikep, siromaštvo ili bilo koji drugi faktor diskriminacije koji ograničava potpuno korišćenje svih sloboda. Borba protiv isključivanja jeste borba za dostojanstvo svih.

23. Zalagati se za očuvanje i razvoj autentičnih lokalnih kultura koje imaju istorijsku vezu i interaktivan odnos sa teritorijom.

24. Garantovati slobodu izražavanja i učešće u javnom životu pojedinaca koji potiču iz doseljeničkih kultura ili kultura izvorno ukorenjenih na drugim teritorijama. Lokalne samouprave treba da obezbede sredstva da doseljenicima omoguće pristup i učešće u kulturnom životu lokalne zajednice. Međusobno uvažavanje jeste temelj koegzistencije i interkulturalnih procesa koji su doprineli i doprinose kreiranju identiteta svakog grada.

25. Promovisati sprovođenje sistematskih proučavanja uticaja kulture i kulturnih industrija, koja omogućavaju vrednovanje javnih ili privatnih inicijativa koje unose značajne promene u kulturni život gradova.

26. Pri izradi urbanističkih planova i svih drugih planova vezanih za teritorije i gradove uzimati u obzir kulturne parametre, usvajati zakone, propise i pravila o zaštiti lokalne kulturne baštine i ostavštine prethodnih generacija.

27. Promovisati javne prostore grada i podsticati njihovo korišćenje u svrhe kulture, društvene koegzistencije i interakcije. Podsticati negovanje estetike javnih prostora i kolektivnih dobara.

28. Primenjivati mere decentralizacije kulturnih politika i resursa, osnaživati kreativnu originalnost takozvanih periferija, podstičući društveno ranjive grupe i braneći princip prava svih građana na kulturu i znanje bez diskriminacije. Takvo opredeljenje ne znači izbegavanje centralnih odgovornosti, a naročito ne obaveze finansiranja projekata decentralizacije.

29. Posebno promovisati koordinaciju kulturnih politika lokalnih samouprava koje dele istu teritoriju, pokretanjem dijaloga kojim se vrednuju osobenosti i identitet svake pojedine uprave, njihov doprinos sveukupnosti i efikasnosti usluga koje pružaju građanima.

30. Podsticati i unapređivatu stratešku ulogu kulturnih industrija i lokalnih medija u izgradnji lokalnog identiteta, održanju kreativnog kontinuiteta i zapošljavanju.

31. Promovisati socijalizaciju i pristup svih građana digitalnoj (numeričkoj) dimenziji projekata, posebno onih vezanih za lokalno ili globalno kulturno nasleđe. Informacione i komunikacione tehnologije moraju se koristiti kao sredstva koja omogućavaju da se kulturno znanje učini dostupnim svim građanima.

32. Sprovoditi politike koje teže širem otvaranju medija na lokalnom nivou i njihovom razvoju u skladu sa interesima zajednice, na principima pluraliteta, transparentnosti i odgovornosti.

33. Kreirati mehanizme, instrumente i resurse koji omogućavaju garantovanje slobode izraza.

34. Poštovati i garantovati moralna i intelektualna prava autora i umetnika, i obezbediti pravedno vrednovanje njihovog rada.

35. Podsticati stvaraoce i umetnike da se posvete gradu i teritoriji identifikujući probleme i sukobe u društvu, unapređujući koegzistenciju i kvalitet života, jačajući kreativne i kritičke sposobnosti svih građana i, naročito, doprinoseći rešavanju izazova sa kojima se suočavaju gradovi.

36. Definisati politike i načine finansiranja koji podstiču čitanje i veću dostupnost knjiga, i omogućavaju lak pristup svih građana globalnoj i lokalnoj književnoj produkciji.

37. Promovisati javni i kolektivni karakter kulture, ohrabrivati kontakte različitih segmenata publike istoga grada kroz manifestacije koje podstiču na druženje: žive spektakle, projekcije filmova, festivale i dr.

38. Uspostaviti koordinaciju između kulturnih i obrazovnih politika, podsticati kreativnost i osetljivost za probleme i odnose između kulturnog izraza teritorije i njenog obrazovnog sistema.

39. Učiniti kuturna dobra i usluge dostupnim osobama sa posebnim potrebama, olakšavajući njihov pristup objektima kulture i aktivnostima u kulturi.

40. Promovisati i podsticati veze između javnih i drugih ustanova i organizacija kulture sa naučno-obrazovnim ustanovama i organizacijama posvećenim znanju, kao što su univerziteti, istraživački centri, agencije i organizacije.

41. Promovisati programe koji imaju za cilj približavanje naučne i tehničke kulture svim građanima, posebno imajući na umu da etička, društvena, ekonomska i politička pitanja koja pokreće moguća primena novih naučnih saznanja jesu pitanja od javnog interesa.

42. Uspostaviti pravne instrumente i sprovoditi akcije zaštite kulturne baštine putem popisa, registara, kataloga, promovisati i popularisati valorizaciju nasleđa kroz izložbene i muzejske postavke, staze kulture i sl.

43. Čuvati, valorizovati i popularisati dokumentarnu građu iz javnog života lokalne i regionalne zajednice, na inicijativu ili u saradnji sa javnim ustanovama, privatnim preduzećima, organizacijama i pojedincima, podstičući kreiranje gradskih ili regionalnih sistema posvećenih takvim aktivnostima.

44. Ohrabrivati sve građane u svim delovima sveta da slobodno istražuju kulturno nasleđe. U saradnji sa profesionalcima u sektoru turizma promovisati one vidove turizma koji valorizuju kulture i običaje turističkih lokaliteta i regija.

45. Usvajati i sprovoditi politike koje produbljuju multilateralne procese zasnovane na načelu recipročnosti. Međunarodna kulturna saradnja je neophodan instrument za izgradnju ljudske zajednice koja podržava i podstiče slobodno kretanje umetnika i delatnika u kulturi, posebno preko granica između severa i juga, kao bitan doprinos dijalogu među narodima, a u cilju međuregionalnih integracija i prevazilaženja neravnoteže prouzrokovane kolonijalizmom.

III PREPORUKE

LOKALNIM SAMOUPRAVAMA

46. Sve lokalne samouprave pozvane su da podnesu ovaj dokument na odobrenje i usvajanje od strane gradskih / opštinskih zakonodavnih tela i da ga iznesu na široku javnu raspravu pred lokalne zajednice.

47. Obezbediti kulturi centralno mesto u lokalnim politikama i promovisati izradu nacrta sopstvene Agende 21 za kulturu u svakom gradu ili teritorijalnoj zajednici, u tesnoj koordinaciji sa procesima strateškog planiranja i uključenja građana u donošenje odluka od važnosti za zajednicu.

48. Sprovesti usklađivanje mehanizama upravljanja u oblasti kulture sa ostalim institucionalnim nivoima, uz poštovanje principa supsidijarnosti.

49. Do 2006. godine, usvojiti sistem kulturnih pokazatelja kojima se utvrđuje napredak u sprovođenju Agende 21 za kulturu, metodom kolektivnog vrednovanja, na način koji omogućava uporedno praćenje.

VLADAMA DRŽAVA I NARODA

50. Utvrditi instrumente za intervenisanje javnog sektora u kulturi, vodeći računa o rastućim potrebama građana u tom domenu, o nedovoljnosti programa i resursa namenjenih kulturi, kao i o značaju decentralizacije teritorije pri budžetskim raspodelama. Povećavati izdvajanja za kulturu do najmanje 1% nacionalnog budžeta.

51. Uspostaviti mehanizme konsultacija i dogovora sa lokalnim samoupravama, direktno ili kroz njihove mreže i federacije, usvajati novu zakonsku regulativu, propise i sisteme za finansiranje u oblasti kulture.

52. Izbegavati trgovinske sporazume koji sputavaju slobodan razvoj kulture i razmenu kulturnih dobara i usluga pod istim uslovima za sve sporazumne strane.

53. Usvajati zakonska rešenja koja sprečavaju koncentrisanje kulturnih i komunikacionih industrija i promovišu saradnju, posebno saradnju na polju produkcije, sa lokalnim i regionalnim predstavnicima i poverenicima.

54. Garantovati pravilno isticanje porekla kulturnih dobara izloženih na našim teritorijama i usvajati mere koje sprečavaju nezakonit promet dobara koja pripadaju istorijskom nasleđu drugih naroda.

55. Na državnom ili nacionalnom nivou sprovoditi međunarodne sporazume o kulturnoj različitosti, posebno UNESCO Univerzalnu deklaraciju o kulturnoj različitosti, usvojenu na 31-oj Generalnoj konferenciji, u novembru 2001, i Akcioni plan Kulturnih politika za razvoj, usvojen na Konferenciji vlada u Stokholmu (1998).

MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

Organizacijama gradova

56. Ujedinjenim gradovima i lokalnim samoupravama: da usvoje ovu Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument za sopstvene kulturne programe i da preuzemu ulogu koordinatora procesa po njenom usvajanju.

57. Kontinentalnim mrežama gradova i lokalnih samouprava (posebno onim koje su promovisale Agendu 21 za kulturu, kao što su Interlocal, Eurocities, Sigma i Mercociudades): da razmotre ovaj dokument u okvirima sopstvenih tehničkih, akcionih i strateških planova.



Programima i agencijama Ujedinjenih Nacija

58. UNESCO-u: da prepozna ovu Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument pri pripremi međunarodnih pravnih instrumenata ili Konvencije o kulturnoj različitosti, čije je donošenje planirano za 2005. godinu.

59. UNESCO-u: da prepozna gradove kao teritorije na kojima se ostvaruju principi kulturne različitosti, posebno oni njeni aspekti koji se tiču koegzistencije, demokratije i učešća, i da definiše mehanizme za uključivanje lokalnih samouprava u svoje programe.

60. Programu Ujedinjenih Nacija za razvoj (UNDP): da produbi analize vezane za kulturu i razvoj i da uvrsti kulturne pokazatelje u proračunavanje indeksa razvoja čovečanstva (human development index HDI).

61. Sekretarijatu za ekonomske i društvene delatnosti - Sekciji za održivi razvoj, nadležnoj za praćenje Agende 21: da razvije kulturnu dimenziju održivosti, u skladu sa principima i preporukama ove Agende 21 za kulturu.

62. UN HABITAT-u: da razmotri ovaj dokument kao osnovu za utvrđivanje značaja kulturne dimenzije urbanističke politike.

63. Odboru Ujedinjenih Nacija za ekonomska, društvena i kulturna prava: da uvrsti urbanu dimenziju u svoje analize odnosa između prava na kulturu i drugih ljudskih prava.

Međuvladinim i nadnacionalnim organizacijama:

64. Svetskoj trgovinskoj organizaciji (STO): da isključi kulturna dobra i usluge iz svojih pregovora. Osnove za razmenu kulturnih dobara i usluga moraju biti utvrđene novim međunarodnim pravnim instrumentom kakav je Konvencija o kulturnoj različitosti, čije je donošenje planirano za 2005. godinu.

65. Kontinentalnim organizacijama (Evropskoj Uniji, Mercosur-u, Afričkoj Uniji, Asocijaciji Nacija Jugoistočne Azije): da kulturu postave kao stub svoga ustrojstva. Uz poštovanje nacionalnih kompetencija i supsidijarnosti, neophodno je definisati kontinentalnu kulturnu politiku zasnovanu na principu legitimnosti javne intervencije u kulturi, različitosti, demokratije i povezivanja u mreže.

66. Multilateralnim organizacijama i telima formiranim na principima kulturnih afiniteta (Savet Evrope, Liga arapskih država, Organizacija iberijskoameričkih država, Međunarodna organizacija frankofonije, Komonvelt, Zajednica zemalja portugalskog jezika, Latinska Unija): da promovišu dijalog i zajedničke projekte koji vode ka boljem razumevanju među civilizacijama, grade zajedničko znanje i međusobno poverenje, koji su osnov mira.

67. Međunarodnoj mreži za kulturne politike (države i ministri kulture) i Međunarodnoj mreži za kulturnu različitost (umetničke asocijacije): da gradove smatraju temeljnim prostorima kulturnih različitosti, da uspostave mehanizme učešća lokalnih samouprava u svom radu i da u svoje akcione planove ugrade principe utvrđene ovom Agendom 21 za kulturu.

Barselona, 8. maja 2004.



[Pristupnica standardni formular]
[Naziv lokalne samouprave]

Pristupnica Agendi 21 za kulturu

Kultura danas čini srž strategija razvoja gradova, ne samo zato što po svojoj prirodi promoviše prava čoveka, oblikuje društvo znanja i unapređuje kvalitet života svih građana, nego i zbog njene uloge u kreiranju zaposlenja, obnovi gradova i uključenju svih građana u život društva.

Kultura je, uz to, jedan od najvažnijih subjekata globalizacije. Uspostavljanje dijaloga među kulturama i promocija kulturnih različitosti spadaju među najveće izazove čovečanstva. Upravo zato, međunarodni programi saradnje i razvoja posvećuju sve više pažnje kulturnoj baštini, umetnosti i kreativnim industrijama.

Agenda 21 za kulturu, prvi je dokument koji u svetskim razmerama zagovara uspostavljanje osnova za angažovanje gradova i lokalnih samouprava na razvoju kulture. Dokument je usvojen na Četvrtom Forumu lokalnih samouprava održanom u Barseloni, 8. maja 2004. godine, u okviru Svetskog foruma kultura, kao "referentni dokument za naše javne kulturne politike i kao doprinos kulturnom razvoju čovečanstva".

Ujedinjeni gradovi i lokalne samouprave (UCLG - United Cities and Local Governments / CGLU - Cités et Gouvernements Locaux Unis), najveća svetska organizacija lokalnih samouprava, usvojila je Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument za svoje programe u kulturi i preuzela ulogu koordinatora svih aktivnosti koje proističu iz njenog usvajanja. UGLS/UCGL/CGLU je oformila Komitet za kulturu, kao tačku susretanja gradova i lokalnih samouprava koji kulturu smeštaju u samo srce procesa svoga razvoja.

[Naziv lokalne samouprave] pristupa Agendi 21 za kulturu.

Pristupanje Agendi 21 za kulturu izuzetno je značajno: izražava spremnost i angažovanje naših građana i lokalne samouprave da kulturi daju ključnu ulogu u svojim lokalnim politikama i ukazuje na solidarnost i saradnju sa gradovima i lokalnim samoupravama sveta. [Naziv lokalne samouprave] sprovešće sledeće inicijative [mogući primeri:

1. Iskoristiće dokument Agenda 21 za kulturu pri utvrđivanju lokalne strategije / plana kulturnog razvoja
2. Promovisaće dokument u lokalnoj sredini putem seminara, javnih rasprava i publikacija
3. Promovisaće dokument u nacionalnim ili međunarodnim okvirima kroz mreže i asocijacije

drugo]

Ova pristupnica dostavljena je:

- Svetskom sekretarijatu CGLU / UCGL: info@cities-localgovernments.org
- Sekretarijatu Komiteta za kulturu CGLU / UCGL: agenda21cultura@bcn.cat
- Sekretarijatu Stalne konferencije gradova i opština Srbije
- Ministarstvu kulture Srbije

[Naziv lokalne samouprave]
[Datum]



culture 21

Agenda 21 for culture
Agenda 21 de la culture
Agenda 21 de la cultura

Saveti za lokalnu implementaciju Agende 21 za kulturu

Kulturni indikatori i Agenda 21 za kulturu

Saveti za lokalnu implementaciju Agende 21 za kulturu

Dokument usvojen 24. oktobra 2006. u Barseloni, na prvom sastanku Komiteta za kulturu Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava (UCLG)

1. Uvod

Agendu 21 za kulturu su odobrili gradovi i lokalne samouprave iz celog sveta 8. maja 2004. godine, kao vodeći dokument za javne kulturne politike i kao doprinos kulturnom razvoju čovečanstva.

Ujedinjeni gradovi i lokalne samouprave (UCLG) usvojile su Agendu 21 za kulturu kao referentni dokument za svoje programe kulture i preuzeli su ulogu koordinatora procesa nakon njenog odobravanja. UCLG-ov Komitet za kulturu je mesto okupljanja za gradove, lokalne samouprave i mreže koje kulturu smeštaju u središte svojih razvojnih procesa.

Narastajući broj gradova i lokalnih samouprava širom sveta je formalno usvojio Agendu 21 za kulturu. Standardni dokument za usvajanje je dostupan na sledećim adresama: www.agenda21culture.net i www.cities-localgovernments.org. Usvajanje Agende 21 za kulturu ima veliki simbolički značaj: tim činom se izražava posvećenost grada da kulturu učini ključnim delom urbanih politika, ali je i znak solidarnosti i saradnje sa gradovima i lokalnim samoupravama širom sveta.

Gradovi koriste Agendu 21 za kulturu, s jedne strane, da bi zagovarali važnost kulture u lokalnom razvoju kod nacionalnih vlasti i međunarodnih organizacija, i, s druge strane, da bi osnažili lokalne kulturne politike.

Godine 2006. na zahtev nekih gradova, UCLG-ov Komitet za kulturu je izradio neke opšte preporuke koje mogu biti korisne za lokalnu implementaciju Agende 21 za kulturu.

2. Kultura kao stub održivog razvoja. Planiranje u kulturi

Odnos između kulture i održivog razvoja se dodatno utvrđuje kao osnovni princip lokalnih politika. Agenda 21 za kulturu, kao vodeći dokument za javne kulturne politike, nudi priliku svakom gradu da kreira dugoročnu viziju kulture kao stuba svog razvoja.

Lokalna implementacija Agende 21 za kulturu se može posmatrati kao vežba iz kulturnog planiranja. Planiranje se shvata kao proces kojim se povezuju akteri, ciljevi, aktivnosti, resursi i očekivani rezultati projekta.

Planiranje u kulturi je postalo široko rasprostranjeno tokom proteklih deset do petnaest godina. Korišćeno je za razvoj lokalnih kulturnih politika zasnovanih na vrednostima (sećanje, kreativnost, kritičko znanje, različitost, ritualnost...) koje kultura donosi pojedincima i zajednicama. Takođe je korišćeno da bi se naglasio značaj kulture unutar drugih lokalnih politika, poput zapošljavanja i socijalne inkluzije, kao i da bi se kultura uzimala u obzir u svim javnim politikama. Kroz nekoliko ključnih tekstova je podržan značaj planiranja u kulturi. Na primer, Program za razvoj Ujedinjenih nacija (UNDP), u čijem se izveštaju o ljudskom razvoju za 2004. godinu pod naslovom „Kulturne slobode u današnjem svetu različitosti" naglašava potreba da se krene ka otvorenoj kulturi kao suštinskom elementu u svim razvojnim strategijama. Još jedan primer je rad australijskog istraživača Džona Hoksa /Hawkes, Jon/, koji predlaže kulturu kao četvrti stub održivosti, jednakog po važnosti trima klasičnim stubovima: ekonomskom, socijalnom i ekološkom.

Agenda 21 za kulturu nudi priliku svakom gradu da kreira dugoročnu viziju kulture kao osnovnog stuba svog razvoja. Na osnovu principa, zaloga (akcionih smernica) i preporuka iz Agende 21 za kulturu, a uzimajući u obzir lokalne karakteristike (istoriju, stanovništvo, veličinu, vrstu vlasti, vitalnost civilnog društva, identitet i karakteristike kulturnih sektora...), svaki grad ili lokalna samouprava se podstiče da razmotri vrednost pitanja koja se pokreću u sledećim pasusima za njihove procese kreiranja politika.

3. Opšta razmatranja

U sledećim pasusima se iznose opšti koncepti i razmatranja o lokalnoj implementaciji Agende 21 za kulturu, izvedeni iz njenih principa, zaloga i preporuka:

a) političko vođstvo na najvišem nivou lokalne samouprave;

b) holistički pristup mehanizmima lokalne samouprave kao celine, a ne prema službama, oblastima i/ili odeljenjima odgovornim za kulturu;

c) lokalna samouprava kao katalizator kulturnih procesa: snaženje civilnog društva, podsticanje konsenzusa i uspostavljanje međusobne odgovornosti;

d) podsticanje i stimulisanje demokratske participacije građana u formulisanju, sprovođenju i evaluaciji javnih politika u kulturi;

e) transparentnost informacija i komunikacija ka građanima kroz različite kanale;

f) tehnička striktnost i jasna argumentacija, korišćenje eksperata u istraživanju i razvoju kulturnih politika i kulturnog menadžmenta;

g) priznavanje različitih kulturnih potreba i zahteva koje iznose ljudi i organizacije na datoj teritoriji, uključujući aktere u oblasti kulture i ostale građane;

h) kulturni resursi na datoj teritoriji uključuju „klasične“ sektore (istorijsko nasleđe, umetnost, biblioteke) kao i one koji se mogu pronaći u kreativnim industrijskim sektorima, medijima, obrazovanju i sportu;

i) jačanje kohezije kulturnog sektora kroz ciljeve i akcije koje privlače pažnju na suštinske vrednosti kulture;

j) jačanje kulture kao javne sfere zasnovane na slobodi izražavanja, kritičkog znanja, različitosti, participacije i kreativnosti; razvoj ove sfere omogućavaju akteri i profesionalci iz oblasti kulture kao i kulturno izražavanje građanstva;

k) koordinacija između procesa kulturnog planiranja i strateških planova grada ili bilo kog drugog integrisanog lokalnog procesa planiranja (kao što je Lokalna agenda 21, Lokalni oblasni sporazum, Integrisano lokalno planiranje…);

l) primenjivost u različitim sektorima, unošenje kulturne perspektive u urbani projekt kao celinu, uz ciljeve i akcije koje pokazuju kako kultura vrši i prima uticaje od aktivnosti u oblastima kao što su obrazovanje, zdravstvo, urbano planiranje i privredu;

m) uspostavljanje programa za inovacije, laboratorije ili posebne jedinice za razvoj ključnih projekata;

n) uspostavljanje procedura za primenu i monitoring prihvaćenih obaveza;

o) uspostavljanje sistema kulturnih pokazatelja;

p) razmatranje potreba za obukom u oblasti kulturnih politika/menadžmenta/medijacije, izvedenih iz centralnog mesta kulture u društvu;

q) odnos između lokalnog kulturnog procesa i regionalnih, nacionalnih i međunarodnih javnih administracija radi kontekstualizacije prioriteta i orijentacije ka obezbeđivanju novih ekonomskih resursa;

r) participacija grada u multilateralnim mrežama i asocijacijama posvećenim kulturnoj saradnji, razmeni dobrih praksi i zagovaranju značaja kulture unutar nacionalnih i međunarodnih programa.

4. Alatke

Ako se želi da ova opšta razmatranja imaju uticaja na život grada, biće neophodno razviti posebne alatke. To podrazumeva dokument, savet i/ili druge inicijative. Svaki grad ili lokalna samouprava će pronaći formulu koja najbolje odgovara njihovim potrebama. Sledeće četiri alatke se sugerišu kao primeri.

4.1. LOKALNA KULTURNA STRATEGIJA

Razvoj lokalne kulturne strategije podrazumeva debatu, izradu i odobravanje dokumenta koji opisuje kulturne prioritete grada. Najdelotvorniji proces bi obuhvatio sve kulturne aktere na teritoriji zajedno sa građanstvom i javnom administracijom. Proces obično počinje revizijom i procenom kulturnih resursa grada, i ekonomskih, socijalnih i teritorijalnih trendova. Lokalna kulturna strategija se potom može uobličiti u jedan dokument o kome bi se raspravljalo i koji bi se odobrio na opštinskom zasedanju, ili od strane organa vlasti poput saveta ili komisija uz učešće građanstva. Dokument bi se obično sastojao od izjave o misiji, različitih ciljeva i nekoliko akcija. U dokumentu bi se ustanovile međusobne odgovornosti između lokalne samouprave, kulturnih aktera i civilnog društva. Lokalna kulturna strategija obično obuhvata implementacioni vremenski okvir, propratne aktivnosti i evaluacione pokazatelje za svaki cilj i akciju, kao i procedure monitoringa.

4.2. POVELJA KULTURNIH PRAVA I ODGOVORNOSTI

Lokalna povelja kulturnih prava je dokument koji konkretno definiše kulturna prava i odgovornosti stanovnika date teritorije. Takav dokument bi se zasnivao na Univerzalnoj deklaraciji ljudskih prava i drugim priznatim međunarodnim tekstovima koji pokrivaju oblast ljudskih prava i kulture. Delotvorni razvoj lokalne povelje o kulturnim pravima se oslanja aktivno učešće kulturnih aktera na datoj teritoriji, građanstva, administracije i eksperata iz oblasti ljudskih prava. Dokument bi se obično odobrio na opštinskom zasedanju i implicira imenovanje osobe ili organizacije koja bi garantovala ispunjenje povelje i bila medijator u često složenim situacijama vezanim za kulturna prava i odgovornosti.

4.3. SAVET ZA KULTURU

Savet za kulturu je javno telo koje se bavi kulturnim pitanjima grada. Takav savet bi normalno trebalo da odražava različitost aktera u kulturi: različiti sektori (istorijsko nasleđe, umetnost, biblioteke…), različite dimenzije (od velikih aktera do malih inicijativa), različite strukture (javne i privatne, asocijacije…) i druge promenljive. Uobičajeno bi savet raspravljao i iznosio mišljenja o najrelevantnijim kulturnim temama grada. Ovlašćenja takvih saveta variraju: postoje striktno konsultativni saveti, pa sve do saveta sa ovlašćenjem da donose izvršne odluke.

4.4. PROCENA KULTURNOG UTICAJA

Ekonomski, socijalni i ekološki uticaji lokalnih razvojnih projekata se često procenjuju i evaluiraju, ali se kulturni uticaji takvih projekata retko analiziraju. Agenda 21 za kulturu, u članu 25, promoviše implementaciju oblika „procene kulturnog uticaja“ inicijativa „koje iziskuju značajne promene u kulturnom životu gradova“. Procena kulturnog uticaja je dokument, koji se izrađuje uz konsultacije sa građanstvom i kulturnim akterima, i u kome se analiziraju doprinosi (kako pozitivni tako i negativni) koje lokalni razvojni projekat može generisati u kulturnom životu grada. Imajući u vidu efekat koji svi projekti imaju na kulturni život, verovatno se „procena kulturnog uticaja“ može smatrati procesom koji treba primenjivati na sva kreiranja politika i programa.

Kulturni indikatori i Agenda 21 za kulturu

Dokument usvojen 24. oktobra 2006. u Barseloni, na prvom sastanku Komiteta za kulturu Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava (UCLG)

1. Uvod

U članu 49. Agende 21 za kulturu se iznosi preporuka da se „ostvari, pre 2006. godine, predlog sistema kulturnih indikatora koji obezbeđuju podršku sprovođenju ove Agende 21 za kulturu, uključujući metode za olakšavanje procesa monitoringa (kolektivnog vrednovanja) i komparabilnosti (uporednog praćenja)". U svom programu za 2005-2007, članice radne grupe za kulturu Ujedinjenih gradova i lokalnih samouprava su se posvetile daljoj razradi ovog predloga.

2. Kulturni indikatori

Rad na lokalnim kulturnim indikatorima se sprovodi u fragmentiranoj oblasti gde nema konsenzusa. Međutim, dalji razvoj je suštinski važan kako bi se obezbedilo da se kultura konsoliduje kao jedan od stubova razvoja. Tokom proteklih nekoliko godina, interesovanje za kulturne indikatore je poraslo, i napisano je i objavljeno nekoliko izveštaja o toj temi.

Na međunarodnom nivou, izveštaj koji je 2004. godine izradila Međunarodna federacija umetničkih saveta i kulturnih agencija (IFACCA, www.ifacca.org) je od velikog značaja; dva glavna zaključka se odnose na analitička i koordinacijska pitanja*:

- u pogledu analitičkih pitanja, u izveštaju se kaže da se „kulturni indikatori, što je slučaj i sa drugim društvenim indikatorima, još uvek razvijaju, pogotovo u smislu njihove relevantnosti za kreiranje politika i donošenje programa. Stoga postoje razlozi da se zazire od okvira za kulturne indikatore koji su do sada razvijeni. Uobičajeni analitički problemi obuhvataju sledeće: „Konfuziju oko toga šta su to indikatori i kakvi bi trebalo da budu", „Nedostatak kvalitetnih podataka", „Nezgrapne okvire", i „Varljive ciljeve u okviru date politike".

- u pogledu koordinacijskih pitanja, u izveštaju se kaže da se „čini kako ima malo kontakta između agencija koje trenutno razvijaju kulturne indikatore. Dva ključna problema koja bi se mogla ublažiti putem bolje koordinacije i razmene su": „Raznovrsnost posla koji treba uraditi" i „Razlike u pristupu".

*Međunarodna federacija umetničkih saveta i kulturnih agencija (International Federation of Arts Councils and Culture Agencies IFACCA); 2005.; Statistički indikatori za politiku u umetnosti, IFACCA, D'Art Report no. 18, Sidnej, http://www.ifacca.org/ifacca2/en/organisation/page09_BrowseDart.asp.

Takođe, na globalnoj skali, važno je ukazati na rad u okviru projekta „Eurocult 21"*, u Kulturnom forumu evropskih gradova (Eurocities Culture Forum), evropskoj mreži velikih gradova. U ovom projektu su analizirane kvantitativne i kvalitativne informacije u vezi sa kulturnim politikama različitih evropskih gradova od 2002. do 2005. godine.

Istraživanje i razvoj lokalnih kulturnih indikatora je urgentan zadatak koji mora naći svoje mesto u međunarodnim mrežama gradova. Uloga koju Ujedinjeni gradovi i lokalne samouprave u kulturi mogu odigrati je važna, i to ne samo putem povezivanja postojećih inicijativa, saradnje sa nacionalnim projektima i promovisanjem relevantnosti izvesnih subjekata koji povezuju kulturu sa gradom, a koji nisu uvek vidljivi nacionalnim ili međunarodnim organizacijama koje se bave kulturnim indikatorima.

3. Predlog okvira

S obzirom na aktuelnu fragmentiranost u oblasti kulturnih indikatora kao i potrebu da napreduje obazrivo i sa konsenzusom, u ovom dokumentu se ne predlaže spisak lokalnih kulturnih indikatora. Verovatno će biti potrebno raditi još nekoliko godina da bi se došlo do solidnog predloga o ovoj temi.

U dokumentu se, ipak, sugeriše okvir za objašnjenje lokalnih kulturnih politika. Ovaj okvir može pomoći gradovima i lokalnim samoupravama da razjasne konceptualne osnove kulturnih politika, i može postati prvi korak odakle se može napredovati ka lokalnim kulturnim indikatorima. On se takođe može smatrati okvirom kvalitativnih indikatora o kulturnim politikama i okvirom za gradove i lokalne samouprave za „samoevaluaciju" lokalnih kulturnih politika.

Predlog okvira je podeljen u dva dela; prvi je posvećen objašnjenju lokalnih kulturnih politika (aneks 1), a drugi se odnosi na objašnjenje projekta ili studije slučaja (aneks 2).

UCLG-ov Komitet za kulturu poziva gradove i lokalne samouprave koji žele da primene ovaj okvir da se jave na sledeće adrese elektronske pošte: agenda21cultura@bcn.cat odnosno na info@citieslocalgovernments.org .

* Tri publikacije Eurocult 21 se mogu preuzeti sa internet prezentacije www.eurocult21.org.

Aneks 1

OBJAŠNJENJE LOKALNE KULTURNE POLITIKE

Lokalne kulturne politike se mogu objasniti iz veoma različitih uglova. Uvek je teško izbalansirati potrebu za klasifikovanjem niza inicijativa/strategija, a ne izgubiti iz vida celinu (u ovom slučaju lokalnu kulturnu politiku). Sledeći pasusi se oslanjaju na Agendu 21 za kulturu, a teži se da se pomogne gradovima i lokalnim samoupravama da razjasne konceptualne osnove kulturnih politika. Oni se takođe mogu smatrati okvirnim kvalitativnim indikatorima za kulturne politike i okvirom za gradove i lokalne samouprave za „samoevaluaciju" lokalnih kulturnih politika.

Osnovne informacije o lokalnoj samoupravi:

1. Opis opštine: lokacija, stanovništvo i kontekstualne informacije.
2. Opis opštine: organizaciona struktura i budžet (%) za kulturu.

Kulturna infrastruktura i kulturne prakse

3. Definicija kulture i kulturna različitost/identitet
4. Različitost kulturne ponude. Kulturne ustanove i događaji
5. Publika i korisnici
6. Politike, programi i projekti za promociju participaciju građana u kulturi

Kultura i socijalna inkluzija

7. Politike, programi i projekti iz kulture i obrazovanja
8. Politike, programi i projekti iz kulture i jednakosti šansi
9. Politike, programi i projekti o rodnoj jednakosti
10. Politike, programi i projekti za promociju uloge civilnog društva u kulturnom životu

Kultura, teritorija i javni prostori

11. Politike, programi i projekti iz kulture i urbanog planiranja/urbane regeneracije
12. Korišćenje javnih prostora za kulturne projekte
13. Teritorijalni balans kulturne ponude u gradu



Kultura i ekonomija

14. Politike, programi i projekti koji povezuju kulturu, kreativne industrijske sektore i ekonomski razvoj
15. Informacije i analiza zapošljavanja u kulturi
16. Različitost ekonomskih i finansijskih instrumenata kao podrška kulturi
17. Politike, programi i projekti iz kulture, lokalnih medija i informacionih i komunikacijskih tehnologija

Upravljanje kulturnim politikama

18. Priznavanje i implementacija kulturnih prava na lokalnom nivou
19. Usvajanje Agende 21 za kulturu
20. Opštinski organi odgovorni u oblasti kulture
21. Ovlašćenja lokalne samouprave u kulturi, izvedena iz nacionalnog ili regionalnog zakonodavstva.

Ostale oblasti koje pokriva kulturna administracija

22. Postojanje formulisane lokalne kulturne strategije. Misija i ciljevi
23. Postojanje participativnih struktura poput saveta za kulturu
24. Evaluacija kulturnih politika. Korišćenje statistike i kulturnih indikatora
25. Aktuelna pitanja kulturne politike o kojima se raspravlja
26. Prisustvo kulture u lokalnim planovima/lokalnim razvojnim strategijama
27. Učešće lokalne samouprave u definisanju pokrajinskih/državnih/regionalnih kulturnih politika
28. Učešće lokalne samouprave u međunarodnim mrežama i međunarodnim kulturnim projektima saradnje

Aneks 2

OBJAŠNJENJE STUDIJE SLUČAJA

Studija slučaja je projekat ili program koji grad bira kao primer svoje kulturne politike. Studija slučaja može biti projekat koga vodi javna administracija, privatni akter ili nevladina organizacija.
Da bi se olakšala razrada studije slučaja, preporučuje se sledeća struktura:

1. Naziv projekta
2. Kontekst: osnovna situacija, problemi kojima se treba baviti, predviđene teškoće
3. Sadržaj: implementirane akcije
4. Menadžment: usmeravanje, liderstvo, partnerstva, vremenski okvir, resursi, budžet
5. Održivost: evaluacija projekta; uslove da prilagode drugi gradovi
6. Dodatne informacije: dokument, knjiga, internet prezentacija
7. Kontakt osoba

KIJEVSKI MEMORANDUM

Integrisanje kreativnosti u lokalne zajednice Jugoistočne Evrope



Kijevski memorandum za kreativne zajednice

Na međunarodnoj konferenciji pod nazivom *Kultura pravi razliku: Zajednice okrenute budućnosti*, održanoj u Kijevu 28-30. maja 2008. godine, okupila se grupa profesionalaca iz deset zemalja Evrope i Centralne Azije s ciljem boljeg integrisanja kreativnosti u razvojne programe Jugoistočne Evrope i drugih regiona.

Značaj kreativnosti za razvoj priznale su mnoge međunarodne organizacije tokom poslednjih godina. Odavno ustanovljene inicijative UNESCO-a (Globalna alijansa za kulturnu različitost, itd), UNCTAD-a (Kreativni ekonomski program) i Saveta Evrope (Stvaranje kulturne prestonice), između ostalih, kao i deklaracije i okviri za kulturnu politiku poput Esenske deklaracije o kulturnim industrijama i Agende 21 za kulturu, ukazuju na potrebu za ponovnim razmišljanjem o potencijalnoj ulozi kulture i kreativnosti u našem shvatanju zajednica.

Naše vrednosti

Kreativnost može imati pozitivnog uticaja na ekonomske, društvene, kulturne i političke dimenzije zajednica. Potrebna je promena u našem tradicionalnom shvatanju kulture kako bi se istražile sve te dimenzije u potpunosti.

„Kreativna ekonomija“ (koja obuhvata tradicionalne umetnosti, umetničke zanate i kulturne industrije kao i druge produktivne sektore koji se primarno oslanjaju na kreativnost) prepoznata je kao rastući sektor u svetskoj ekonomiji. Umesto da bude privilegija razvijenih zemalja, ona može biti izvorište rasta zemalja u razvoju, njihov put ka razvoju.

Unutar zajednica, kreativni procesi mogu imati pozitivne efekte na međukulturno razumevanje, društvenu inkluziju i saradnju između različitih grupa. Uistinu, kreativnost cveta kad se istražuju granice, kad se podstiču međusektorski, interdisciplinarni i međukulturni odnosi.

Naše je verovanje da građanima, radi maksimiziranja potencijala kreativnosti, treba pružiti priliku da učestvuju u kulturnom životu i razvijaju svoje kreativne veštine u različitim okruženjima u svakodnevnom životu.

Procesi decentralizacije koji omogućavaju lokalnim vlastima da razvijaju adekvatne kulturne strategije, prilagođene potrebama i okolnostima sopstvenih zajednica, su takođe neophodni.

Konačno, javnu potrošnju u kreativnom sektoru bi sve više trebalo razumevati kao ulaganje u ljudske kapacitete i dugoročni razvoj zajednica.

Potrebu za novim pogledom na kreativnost dele mnoge zemlje. Čak i ako su nacionalni i lokalni uslovi različiti, zemlje Jugoistočne Evrope i susedni regioni često imaju zajedničke identitete i suočavaju se sa sličnim izazovima. Stoga, zajednice mogu mnogo toga dobiti kad se podstiče prekogranična i regionalna saradnja.

Naši predlozi

1. Razvoj kreativnih zajednica iziskuje dugoročan napor državnih vlasti. Vlasti bi trebalo da se angažuju u širokom, stalnom dijalogu sa svim lokalnim akterima koji mogu doprineti kreativnom razvoju, uključujući umetnike i kulturne menadžere, organizacije koje se bave kulturnim nasleđem i umetničkim zanatima, organizacije civilnog društva, firme, pružaoce usluga obrazovanja i obučavanja, turističke organizacije, itd. To bi moglo voditi ka osmišljavanju i sprovođenju zvaničnih kulturnih politika ili kulturnih strategija za kreativne zajednice.

2. Podrška glavnim resursima lokalnog kulturnog sektora (umetnosti, umetnički zanati, kulturno nasleđe), putem finansijske pomoći i kroz druge resurse, nužna je kao osnova za unapređenje kreativnog potencijala zajednice. Poseban naglasak bi trebalo staviti na ulaganje u umetnosti.

3. Prekograničnu i regionalnu saradnju u kreativnom sektoru bi trebalo podsticati u Jugoistočnoj Evropi, na Kavkazu, u Centralnoj Aziji i susednim regionima. Saradnja bi trebalo da se odvija na različitim nivoima, te da cilja različite publike, u opsegu od razmene kulturnih proizvoda, inicijativa za bratimljenje gradova, programa za izgradnju kapaciteta, internet prezentacije za razmenu iskustava ili godišnjeg foruma kreativnih zajednica, pa do stabilnih mreža kulturnih profesionalaca ili udruženja „kreativnih gradonačelnika".

4. Novi pristup kreativnosti iziskuje sprovođenje odgovarajućih medijskih strategija, kao strategija za podizanje svesti i strategija zagovaranja. Kreativne zajednice u regionu bi trebalo da razmotre uvođenje godišnje nagrade za visokokvalitetne kreativne inicijative i pokretanje odvažnih kampanja radi privlačenja interesovanja medija (poput liste „100 kreativnih gradova").

5. Razvijanje programa kreativnih zajednica takođe iziskuje dodatno ulaganje u istraživanje i znanje. Mogla bi se sazvati konferencija o razvoju kulturne politike sa stručnjacima iz ove oblasti. Sociološko istraživanje o lokalnim dimenzijama kreativnosti i njihovom uticaju bi takođe trebalo sprovesti to bi moglo dovesti do „indeksa kreativnih zajednica", koji bi pružio kvantitativne parametre ekonomskog, društvenog i kulturnog uticaja kreativnosti. Postojeće međunarodne inicijative u ovim oblastima bi trebalo razmotriti i prilagoditi ih regionu.

Konferencija Kultura pravi razliku je takođe načinila pozitivne korake ka Vodiču za kulturne zajednice, kao i pružanju podsticaja umrežavanju kreativnih eksperata u Jugoistočnoj Evropi. Ove inicijative predstavljaju podršku vrednostima i predlozima iznetim u ovom memorandumu, i mogu doprineti ostvarenju njenih ciljeva.

Kijev, 30. maj 2008.



ESENSKA DEKLARACIJA

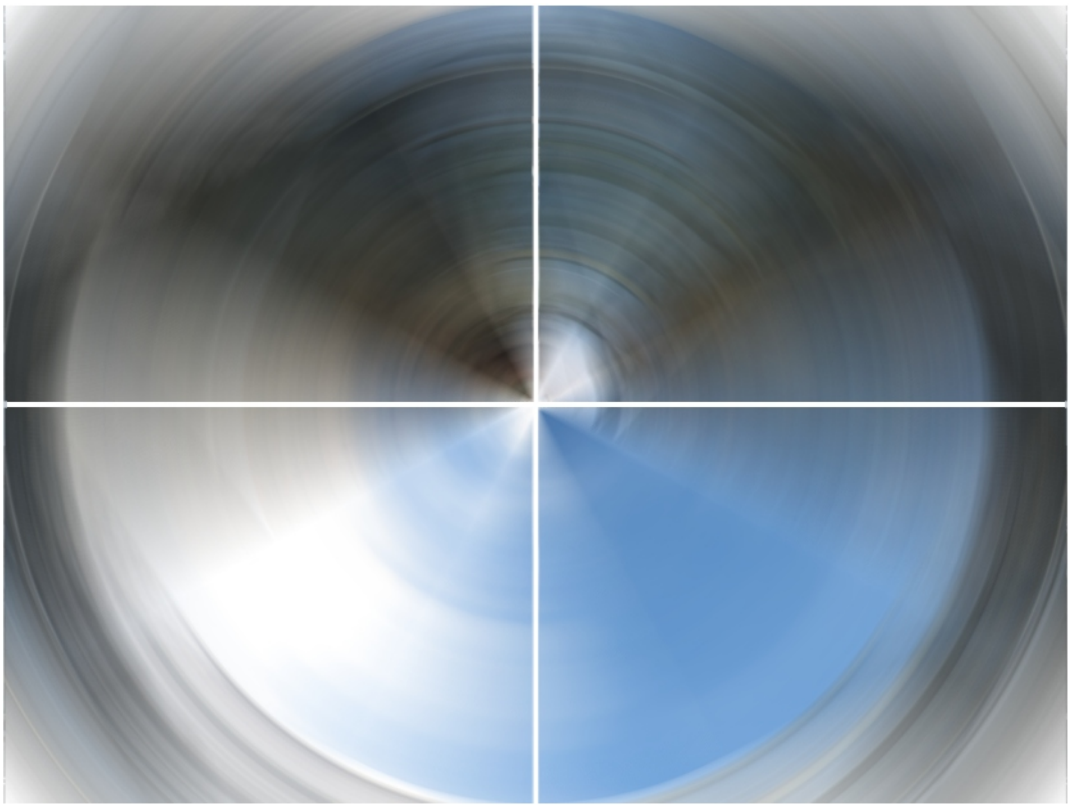
ESENSKA DEKLARACIJA
Deset aksioma za kulturne industrije Evrope

Esenska deklaracija: 10 aksioma za kulturne industrije Evrope jedan je od rezultata evropske konferencije na temu „Kulturne industrije Evrope - uporedna analiza razvojnih koncepata", kojoj je predsedavala Nemačka, a koja je održana u Esenu od 19. do 21. maja 1999. godine. Zaključci kongresa sažeti su u dokument poznat pod naslovom Esenska deklaracija.

Preambula

Cilj aksioma koji čine Esensku deklaraciju jeste da osnaže kulturne industrije Evrope dvadeset prvog veka i da daju nov zamah lokalnom i regionalnom razvoju. Izraz "kulturne industrije" odnosi se na sve poslovne i nezavisne subjekte koji deluju u oblastima kulture, umetnosti i medija (kulturne industrije, proizvodi i usluge u privatnom sektoru) i zahteva stalno redefinisanje, pri kome treba imati u vidu specifične lokalne, regionalne i nacionalne kontekste. Aksiomi ističu ekonomski i kulturni značaj privatne svojine u kulturnim industrijama i ukazuju na različite puteve kojima se ove industrije mogu osnažiti primenom politika planiranja ekonomskog, kulturnog i urbanog razvoja, posebno u širem kontekstu strategija lokalnog i regionalnog razvoja.

Za učesnike konferencije, 10 aksioma predstavljaju istovremeno i polazište za razvoj evropske, nacionalne i regionalne politike u različitim sektorima, i instrument za promociju postojećih inicijativa. Aksiomi se obraćaju svim akterima na polju kulturnih industrija, kao i donosiocima odluka u ministarstvima i ustanovama odgovornim za promovisanje privrednog razvoja, zapošljavanja i kulture.



1. KULTURNE INDUSTRIJE predstavljaju poseban sektor privrede:
Segmenti tržišta kulturnih industrija čine bogat mozaik, često međusobno isprepletanih sektora privrede. U smislu kulturnih industrija, evropski gradovi i regije pokazuju različite i specifične profile. Uobičajeno korišćeni statistički sistemi i kategorije ne uspevaju, međutim, da pokriju širok opseg i raznovrsnost struktura koje se javljaju u okvirima kulturnih industrija. Shodno tome, kulturne industrije moraju se posmatrati kao poseban sektor pri definisanju politika ekonomskog, kulturnog i urbanističkog razvoja. Tek kad se to ostvari biće mogućno u potpunosti prepoznati i priznati značaj kulturnih industrija za privredu i društvo u celini, za politiku tržišta rada, za razvoj gradova i infrastrukture.

2. KULTURNE INDUSTRIJE okrenute su ka budućnosti:
Kulturne industrije odlikuje visok stepen kreativnosti i inovativnosti na tržištu na kome je najveći deo roba i usluga suštinski nezamenljiv. Te industrije istovremeno razvijaju i bitne sadržaje i nove tehnologije. Zapošljavanje u ključnim sektorima kulturnih industrija zahteva odgovarajuću obuku, znanja iz oblasti kulture, visoke profesionalne kvalifikacije i visok stepen posvećenosti.

3. KULTURNE INDUSTRIJE mogu da obezbede i da kreiraju održivo zapošljavanje na regionalnom nivou:
Kulturne industrije kreiraju i podstiču zapošljavanje van javnog sektora. Različiti podsektori kulturne industrije, u kojoj preovlađuju mali i privredni subjekti srednje veličine, radno su visokointenzivni i teže da se čvrsto uklope u lokalne sredine i regionalne mreže.

4. KULTURNE INDUSTRIJE mogu da potpomognu jačanje unutrašnjih potencijala regiona:
Kulturne industrije su u velikoj meri zavisne od tradicija i kulturnih različitosti, od savremenih tehnoloških znanja (know-how) i od inovativnih mreža u gradovima, metropolama i regijama Evrope. U eri globalizacije, proizvodi i usluge koje nude ove industrije ističu regionalne karakteristike i unapređuju uslove koji utiču na opšti privredni razvoj.

5. KULTURNE INDUSTRIJE razvijaju istorijsko nasleđe Evrope:
U oštroj konkurenciji na globalnom tržištu, najveći potencijal Evrope predstavljaju njena istorija i njene tradicije. Bogati i raznovrsni kulturni pejzaži Evrope proizvod su vekova kreativnosti njenih umetnika, zanatlija, tehničara, i njihovih kupaca. Kulturne industrije grade se i razvijaju na tim potencijalima, istovremeno doprinoseći njihovom razvoju za budućnost. U brojnim oblastima kulturnog preduzetništva, kulturne industrije štite i neguju specifične kulturne pejzaže i na taj način pomažu očuvanju različitosti koje se brišu pod uticajem globalne masovne potrošnje.

6. KULTURNE INDUSTRIJE zahtevaju aktivnu kulturnu politiku:
Kulturne industrije promovišu kulturni razvoj lokalnih sredina. Međutim, kulturne industrije ne mogu ni da prodaju proizvode niti da pružaju usluge u okruženju u kome nema kulturnog bogatstva i raznovrsnosti koje delom podržava i javni sektor.

7. KULTURNE INDUSTRIJE zahtevaju aktivnu ekonomsku politiku:
Da bi se unapredili uslovi za razvoj kulturnih industrija u gradovima i regijama Evrope, neophodno je razvijati sektorski orijentisane strategije i politike za brojne segmente tržišta kulturnih industrija. To će doprineti istovremeno i učvršćivanju postojećih struktura i razvoju inovativnih potencijala. Novim preduzećima koja se otvaraju u sektoru kulturnih industrija potrebni su čvrsti programi podrške i individualne pomoći, na primer u vidu specijalizovanih informativnih i savetodavnih službi ili otvorenog pristupa slobodnom kapitalu.

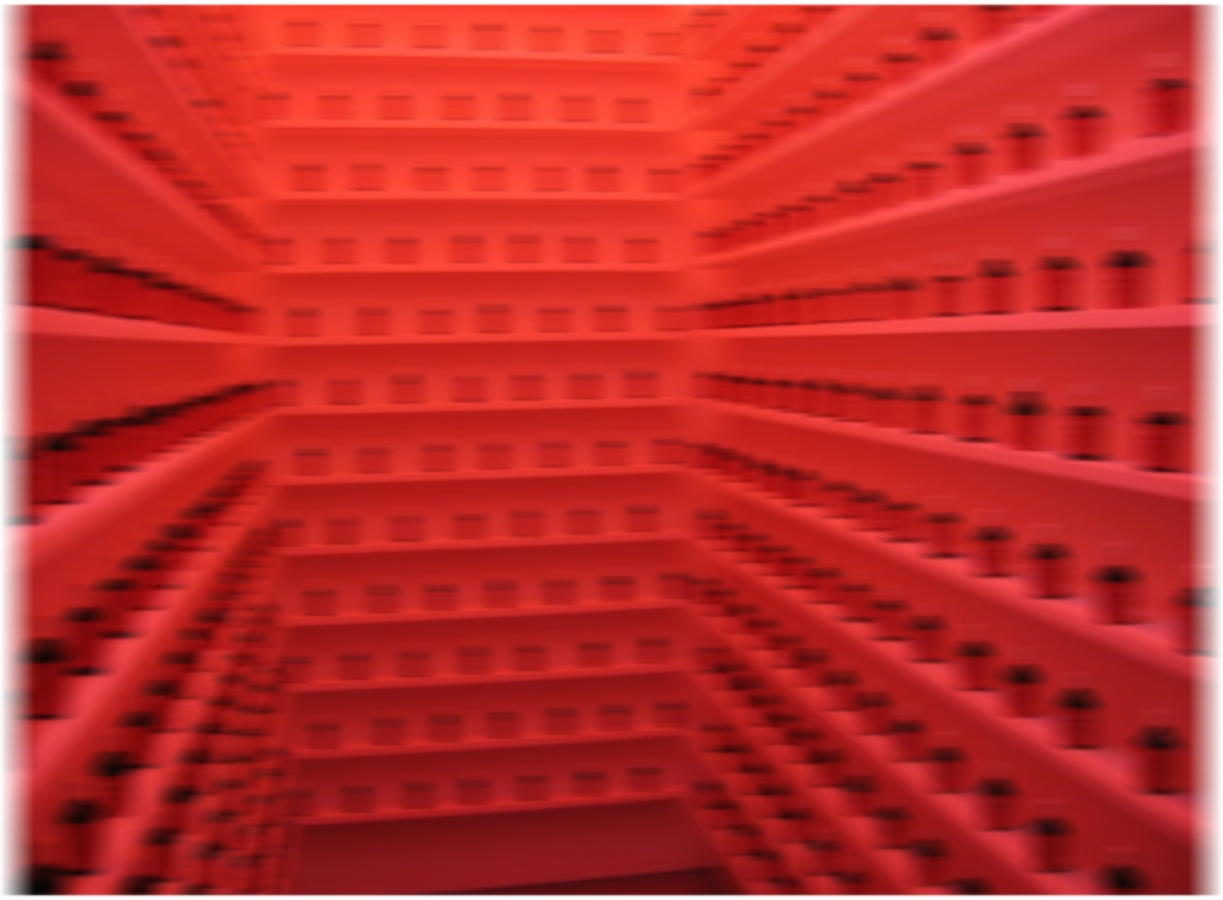
8. KULTURNE INDUSTRIJE iziskuju podršku politika urbanističkog planiranja i razvoja:
Urbane radne i životne sredine, privlačna okruženja internacionalističkog duha, jesu preduslov za uspešan razvoj kulturnih industrija. Mala i srednja preduzeća željna su da kulturno nasleđe iskoriste za svoje delatnosti i za programe koje nude turistima. Za uzvrat, kulturne industrije unapređuju i jačaju centre evropskih gradova čineći ih bezbednijim i prijatnijim za život.

9. KULTURNE INDUSTRIJE iziskuju integrisane politike urbanog i regionalnog razvoja:
Povezivanjem triju polja politike koja stvara uslove i obezbeđuje podršku „kulturi", „privrednom razvoju" i „urbanom razvoju" mogu se kreirati sinergijski efekti u mnogim oblastima razvoja gradova i regija Evrope. Razvoj takvih strategija i projekata zahteva nove oblike saradnje i nova partnerstva koja će objediniti zasebna polja razvojnih politika gradova i regija. Reformom strukturnih fondova Evropske Unije, sektoru kulture dat je nov status. Sada je, i na nivou Evrope i na nivou zemalja članica, važno učiniti da se više sredstava iz strukturnih fondova usmeri ka promociji ovog sektora.

10. KULTURNE INDUSTRIJE iziskuju odgovarajući evropski kontekst:
Razvoj kulturnih industrija u budućnosti zavisi od uslova koji proizilaze iz pravnih i formalnih okvira, stanja infrastrukture - koji svi moraju da uvažavaju specifične karakteristike gradova i regija - i od raspoloživosti fleksibilnih partnera i u oblasti javne uprave i u finansijskom sektoru. Razmena kulturnih dobara, proizvoda i usluga kulturnih industrija iziskuje uravnotežene poreske stope, socijalne i druge doprinose, usaglašene zakone o autorskim pravima, itd. Evropska politika može da pruži podršku tim procesima kroz usklađivanje pravnih i ekonomskih okvira u kojima se oni odvijaju.

Esen, maj 1999.

„Kulturne industrije zahtevaju aktivnu ekonomsku politiku."



MEMFIŠKI MANIFEST
Memfis Manifesto

Skup pod nazivom Memfis Manifesto (The Memphis Manifesto Summit), prvo okupljanje kreativne klase, održan je od 30. aprila do 2. maja 2003. godine, u Memfisu (Tenesi). Stotinu kreativaca iz zemalja širom Severne Amerike, izabranih na osnovu nominacija, i njihovi domaćini - kreativci iz Memfisa - predstavili su kreativnu klasu u njenoj punoj raznovrsnosti i višestranosti. Kreativnih 100 iz 48 gradova Sjedinjenih Američkih Država, Kanade i Portorika, sastavili su ovaj manifest za svoje i za sve zajednice koje žele da budu konkurentne u savremenoj ekonomiji. Domaćini skupa bili su Ričard Florida, autor dela *Uspon kreativne klase i kako ona preobražava rad, zabavu, zajednicu i svakodnevni život*, i Kerol Koleta, voditeljka i producentkinja nagrađivane radijske emisije Pametan grad. Sponzori skupa bile su najveće memfiške korporacije i fondacije okupljene oko organizacije Memfis sutra (Memphis Tomorrow), i udruženje mladih profesionalaca Mpact Memphis.

Memfiški manifest

- Kreativnost je temeljna odlika ljudske vrste i ključni resurs za život svakog pojedinca, svake zajednice i svake ekonomije. Kreativne zajednice su dinamična mesta okrenuta čoveku, mesta koja podstiču lično usavršavanje, kulturne i tehnološke proboje, pružaju zaposlenje i dobrobit, prihvataju različite stilove života i različite kulture.

- Kreativnih 100 posvećeni su razvoju, napretku i procvatu zajednica i svih pojedinaca koji u njima rade i žive.

- Kreativnih 100 veruju u viziju i šanse budućnosti koju pokreće snaga ideja. Ideje su motori razvoja sutrašnjice, i zato izgradnja zajednica u kojima cvetaju ideje jeste ključ uspeha. Ideje hvataju koren tamo gde se gaji kreativnost, a kreativnost buja onde gde se zajednice posvećuju idejama.

- Kreativnost počiva u svakom čoveku, gde god on bio, i zato izgradnja zajednice ideja znači osnaživanje svih da izraze i ostvare duh vlastite kreativnosti i da ga koriste kao odgovorni građani.



Principi:

Kreativnih 100 posvećeni su zadatku da pomognu zajednicama da ostvare pun potencijal kreativnih ideja ohrabrujući ih da primenjuju sledeće principe:

1. Gajite i nagrađujte kreativnost. Svaki pojedinac je karika u vrednosnom lancu kreativnosti. Kreativnost se može iskazati bilo gde i bilo kada, iskazuje se upravo sada i u vašoj zajednici. Obratite pažnju!

2. Investirajte u kreativni eko-sistem. Kreativni eko-sistem obuhvata umetnost i kulturu, noćni život, muzičku scenu, restorane, umetnike i dizajnere, pronalazače i inovatore, preduzetnike, dostupne stambene prostore, vaš kvart i vaš komšiluk, duhovnost, obrazovanje, gustinu populacije, javne i druge prostore.

3. Prihvatajte različitost. Iz nje se rađaju kreativnost, inovativnost i pozitivni privredni efekti. Ljudi različitih porekla i iskustava doprinose raznovrsnosti ideja, izraza, talenata i perspektiva koje obogaćuju zajednicu. Tako ideje cvetaju i grade dinamične, napredne zajednice.

4. Podstičite kreativce. Podržavajte one koji ih povezuju. Sarađujte da biste bili konkurentni na novi, drugačiji način, i privucite u igru sve igrače.

5. Rizikujte. Preobrazite klimu odbijanja u klimu prihvatanja. Ulažite u stvaranje novih šansi, ne samo u rešavanje problema. Pomozite da vašu zajednicu osvoje kreativni talenat, tehnologija i energija. Prkosite konvencionalnom duhu.

6. Budite autentični. Otkrijte vrednost koju ćete razvijati i usredsredite se na ono u čemu ćete biti jedinstveni. Usudite se da budete drugačiji, ne da budete slika i prilika neke druge zajednice. Odupirite se jednoumlju i "jednokulturalnosti". Svaka zajednica može da bude ona prava.

7. Investirajte u specifične kvalitete mesta i na njima gradite svoje zajednice. Iako su nasleđene karakteristike, kao što su klima, prirodni resursi i populacija veoma značajni, možete da gradite i da jačate i neke druge karakteristike: umetnost i kulturu, otvorene prostore i zelene površine, dinamične gradske centre, obrazovne centre. To će učiniti zajednice konkurentnijim nego ikada, zato što će stvoriti više šansi nego ikada do sada da ideje istinski utiču na razvoj.

8. Odstranjujte prepreke koje guše kreativnost, kao što su mediokritetstvo, netrpeljivost, izolacija, siromaštvo, loše škole, isključivost, društvena i ekološka degradacija.

9. Preuzmite odgovornost za promene u vašim zajednicama. Improvizujte. Pokrećite. Razvoj je preduzeće koje počiva na principu „uradi sam“.

10. Starajte se o tome da svi, a naročito deca, imaju pravo na kreativnost. Permanentno, kvalitetno obrazovanje tokom čitavog životnog veka ključni je faktor koji razvija i zadržava kreativne pojedince kao resurse zajednice.

Izgradnja zajednice ideja

Prihvatamo odgovornost da budemo promoteri kreativnosti u našim zajednicama. Shvatamo da ideje i principi izneseni u ovom dokumentu mogu i treba da se prilagode jedinstvenim potrebama i mogućnostima naših zajednica.

Obavezujemo se našim zajednicama i jedni drugima da ćemo u našim gradovima širiti ove ideje i njima nadahnjivati društveni život i javnu politiku, i da ćemo postignuća deliti jedni sa drugima tako da svi napredujemo i zajedno uspemo da izgradimo kreativniji život.



Kako se kreira lokalna kulturna strategija



Tekst
Milena Dragićević Šešić

Zadaci javnih kulturnih politika

Jedan od glavnih zadataka javnih praktičnih politika grada je da ponovo definišu *gradski identitet* koji se zasniva na kolektivnom sećanju ljudi, kulturnom nasleđu (materijalnom i nematerijalnom - duhovnom) i viziji budućnosti koja je uspela da ostvari konsenzus među glavnim političkim akterima, kao i svima onima koji čine javno mnjenje.

U zemljama tranzicije, u kojima su istorija i identiteti svakog grada često namerno bivali „zaboravljeni" tokom socijalističkog perioda, neophodno je pronaći glavne resurse i sredstva kulturnog razvoja grada, opredeliti se za „vodeći" imidž, kao i za moguće nosioce budućih aktivnosti u realizaciji programa.

Danas smo, još jednom, u situaciji kada treba da se uvedu novi „atributi", i da se nasleđe grada prevrednuje u skladu sa novim politikama multikulturalnosti, tj. pre svega podrški razvoju kulturne raznolikosti kako u pogledu nasleđa, tako i savremene umetničke produkcije. Šta bi trebalo da predstavlja novi identitet savremenog multikulturnog grada, ili grada u kome treba očuvati sećanje na izgubljeni multikulturalizam?

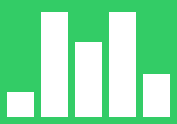
Čini se da je očigledno da svaki grad kroz svoju istoriju, kao i danas, treba da razvija ne samo jedan, već više međusobno prepletenih identiteta, nastojeći da iskoristi najbolje elemente svoje istorije, geografski položaj i savremene ljudske resurse, stvarajući posebne kulturne klastere.

Da li je atribut „istorijski grad" dovoljan danas za mnoge gradove, to jest, da li njihov identitet treba samo da se razvija oživljavajući proizvodnju tradicionalnih dobara ili stvaranjem manifestacija koje podržavaju imidž nekadašnje „slave", ili vizija može da ode i u sasvim drugom pravcu?

Iako često u iskušenju da pronađemo nekoliko ključnih imena iz prošlosti umetnike ili istorijske ličnosti rođene u nekom gradu ili relevantne za sam grad, ili „koristimo" nekoliko istorijskih zgrada i glavnih turističkih atrakcija kao stubove tradicionalno shvaćene predstave o identitetu, *profilisanje grada, u stvari, treba da se odvija pre svega prema savremenim vrednostima i aktivnim resursima*.

Glavni tipovi i profili gradskih identiteta:

- glavni grad
- administrativni centar
- univerzitetski grad
- trgovački grad
- grad raskršće
- industrijski grad
- postindustrijski grad
- rudarski grad
- turistički grad
- sportski centar
- istorijski grad
- kulturna prestonica
- sveti grad
- pogranični grad
- multikulturni grad
- post-multikulturni grad
- vojni grad
- tajni grad, itd.



Lokalni kulturni resursi

Analizu treba započeti brojčanim podacima vezanim za nivo obrazovanja ljudi, bruto nacionalni dohodak po glavi stanovnika, i deo BDP-a koji donose kreativni poslovi, itd.

Integrisani razvoj zahteva da se razmotre oba aspekta: nematerijalno nasleđe (običaji, atmosfera, način života, imidž, vrednosti), kao i materijalno nasleđe, uključujući i položaj grada u zemlji i regionu, konkretna dostignuća i delatnosti. Jednom rečju **gradski kulturni kapital**.

U tom smislu može se zaključiti da kulturni kapital jeste značajan resurs koji uključuje i materijalno nasleđe (registrovano kao spomenik kulture ili obrađeno kao muzejski predmet) i duhovno nasleđe: mitove, običaje i rituale, jezik: poseban lokalni dijalekat, usmeno predanje i humor, kao i predstavljanje kulture: slike i istorijat grada kroz umetnost i medije (pesme, filmovi, vizuelna umetnost...), čak i ličnosti koje su povezane sa istorijom grada, i lične priče. Ovo nematerijalno nasleđe može da postoji kao kodifikovano akademsko znanje, ali često nije integrisano, jer je, u pojedinim svojim aspektima, prepušteno istraživanju naučnih instituta koji do sada nisu učinili mnogo na njegovom predstavljanju i korišćenju u javnosti.

Kulturni resursi u širem smislu takođe podrazumevaju i tradicionalne navike i vrednosti stanovništva: kuhinju, ponašanje, intenzitet društvenog života...

Jedan od glavnih elemenata kulturnog kapitala grada je njegov „urbanistički kvalitet“ koji se može analizirati kroz kvalitet javnog prostora, kvalitet infrastrukture za kulturu i zabavu, sport i turizam (putevi, parkinzi, hoteli, restorani, javni toaleti...) i postojanje mreže uslužnih ustanova. Sa druge strane, prirodna okolina staze, parkovi, šume, reke i jezera, morska obala i izuzetan biljni i životinjski svet, u isto vreme je i javna, a i privatna briga.

Ipak, grad se spoznaje i proživljava kroz stanovnike i njihov duh, pa „ljudski resursi“ treba da uključuju obrazovane stručnjake sa preduzetničkim duhom u različitim poljima, znalce sa različitim veštinama i znanjima koji imaju i širok raspon interesovanja, kao i udruženja građana - ukratko, analiza potencijala grada mora da obuhvati i razvijenu privatnu sferu i aktivno civilno društvo.

Kultura se ranije često smatrala delom javnih troškova, a ne delom ekonomije u razvoju. Na sreću, tokom 80ih i 90ih godina, brojni ekonomisti u kulturi pokazali su da svaki evro uložen u kulturu donosi osam evra prihoda lokalnoj zajednici.

To je razlog zbog kojeg kulturna politika ne treba da bude aktivnost koja je odvojena od drugih delatnosti lokalne gradske uprave. Ona mora biti osmišljena kao deo dugoročne strategije pozicioniranja i razvoja grada. Istovremeno, proces uspostavljanja gradske kulturne politike mora biti demokratski. Inkluzivna kulturna politika treba da ostavi prostora za debatu svih učesnika u okviru javnog, privatnog i civilnog sektora, a u isto vreme da poveže ne samo kulturu, obrazovanje i turizam već SVE javne praktične politike u okviru organa lokalne samouprave počevši od zapošljavanja i privrede, pa prema životnoj sredini i ekologiji.

Zašto su kulturne politike važne

Prvi značaj se odnosi na to da se u gradu dobro osećamo, odnosno u okruženju u kome provodimo život. Osećati se dobro znači imati poštovanja za grad, njegovu prošlost (koliko god da je kratka) kao i za glavne stubove njegovog identiteta. To daje osećaj sigurnosti i zadovoljstva. To znači da se u najmanju ruku svi građani brinu za glavne događaje i učestvuju u njima kao „publika".

Drugo, kvalitet kulturnog života je značajan motiv za vrhunske menadžere, preduzetnike koji su već postigli uspešne poslovne rezultate da ostanu da žive u gradu u kome imaju osećaj da su uspeli da obezbede svojim porodicama, kao i sebi i svojim zaposlenima - visoki životni standard koji se ne meri samo visinom plate, već i kvalitetom obrazovnih ustanova u gradu, širinom mogućnosti za aktivnosti slobodnog vremena itd.

Treće, razvoj kreativnih industrija jeste preduslov za zapošljavanje (pa stoga i ostanak u gradu) vrhunski obrazovanog stanovništva (Florida), za diversifikaciju poslovanja postojećih institucija i organizacija, za podizanje nivoa opšteg kvaliteta proizvodnje (nivo industrijskog i grafičkog dizajna), itd.

Četvrti razlog je izgradnja spoljašnjeg imidža grada, mogućnost da grad postane poznat u širim regionalnim i međunarodnim razmerama, što je izuzetno važno zbog investicija, uspostavljanja partnerske saradnje sa odgovarajućim preduzećima iz drugih krajeva, ali takođe i zbog sopstvenog proizvoda, ili turističke i kulturne ponude koja se tako lakše može plasirati u drugim sredinama, jer dolazi iz grada sa pozitivnim imidžom.

Izrada strategije

Strategija podrazumeva donošenje:
a) Povelje (koncepta) kulturne politike
b) Strateškog plana
c) Plana delovanja (akcionog plana).

Pre donošenja povelje, odnosno koncepta kulturne politike, treba obaviti istraživanje, koje može biti: mapiranje, studije uticaja, studije izvodljivosti, istraživanje životnog stila i navika (tehnike su upitnici, intervjui, desktop istraživanja i sl).

Doprinos kulturne politike gradskoj razvojnoj strategiji treba da se sagleda bar u tri vida: kao deo integralne razvojne politike grada koji proizvodi veću zaposlenost i ekonomsku dobit; kao pokušaj poboljšavanja upravljanja sistemom kulture (od proizvodnje do učestvovanja) i ostvarenja većeg kvaliteta kulturnog života i kao pokušaj da se promeni imidž grada (gradski marketing). U isto vreme, lokalna kulturna politika treba da se posmatra u širem kontekstu regionalnih i nacionalnih kulturnih politika.

Faze u razvoju kulturne strategije

I Upoznavanje javnosti sa neophodnošću stvaranja novog razvojnog koncepta grada, zasnovanog na kulturnim resursima. Senzibilizacija svih aktera za strateško mišljenje i prihvatanje strateškog planiranja kao neophodnosti, trebalo bi da prethodi odluci lokalnog veća o pokretanju inicijative. Tek onda se stvaraju organizacioni odbori koji bi definisali organizacioni okvir projekta (tajming, izbor timova, budžet...).

II Postavljanje dijagnoze - analiza situacije u celini i posebno u kulturi kroz empirijska i teorijska istraživanja (prikupljanje informacija), stvaranje i razvoj indikatora, analiza i interpretacija podataka, i na kraju identifikacija problema (elaborat o stanju gradske infrastrukture, stepenu razvijenosti kulturnog kapitala, prepoznatim resursima društvenog i privrednog razvoja).

III Definiše se razvojna politika kao integralna razvojna politika čiju okosnicu čini kulturna politika. Kroz javne debate, konsultacije, utvrđujući i potrebe i izazove, stvara se razvojna povelja grada. Javne debate treba da pokrenu ključna razvojna pitanja kao što su: centar-periferija, urbano-ruralno, kulturno-ekonomsko, kulturno-umetničko i sl.

U isto vreme, kroz javne debate treba doći do konsenzusa o stvaranju programske platforme sa mogućim alternativama (razvoj i analiza opcija), definisati prioritete razvojne politike sa željenim/predviđenim ishodom i izabrati osnovne strategije. Poslednji momenat ove faze treba da predstavlja usvajanje dokumenta od strane Gradskog (Opštinskog) veća.

IV Elaboracija strateškog plana uključuje identifikaciju ključnih strategija razvoja na globalnom nivou sa preciznim rokovima; sektorske akcione planove; identifikaciju ključnih aktera sa definisanim odgovornostima; stvaranje nacrta Strateškog plana koji se dalje prosleđuje na javnu raspravu - od najšire javnosti, preko medija, do samih aktera (ustanova i organizacija) i donosioca odluka. Nakon javne rasprave stručna grupa definiše konačni tekst dokumenta koji usvaja Gradsko/Opštinsko veće.

V Faza implementacije plana - uspostavlja se monitoring, sa evaluacijom koja mora biti predviđena za sredinu strateškog ciklusa (nakon dve godine), i uz javnu prezentaciju rezultata monitoringa i evaluacije koja podrazumeva i mogućnosti korekcije (fleksibilnost plana je izuzetno važna u turbulentnim okolnostima tranzicije, ali ne treba isključiti da je u prethodnom procesu planiranja moglo biti i pogrešnih odluka koje su u toku implementacije plana uočene).

VI Evaluacija prvog strateškog perioda - predstavlja u stvari početak novog ciklusa planiranja. Tada počinje drugi planski ciklus, ali su do tada iskustva već skupljena kroz redovno vođen monitoring implementacije strateškog plana, što olakšava novi postupak planiranja, jer je već uspostavljen i metod, a i proces istraživanja i evaluacije, pa se javne politike sada mogu sistematski „zasnivati na činjenicama“.

Vrste strategija

a) Kompetitivne - koriste se u opštinama koje su već dostigle određeni ekonomski i kulturni kapital, i teže ka boljoj poziciji u poređenju sa drugim gradovima slične veličine i značaja. Ove strategije, koje su uvek međusobno povezane, često su adekvatne za pragmatično orijentisane opštine koje žele da što pre vide rezultate.

b) U potrazi za izvrsnošću (*benchmarking*) - primenljiva je samo na opštine i gradove čiji je nivo kulturnog kapitala, ljudskih resursa i praktičnog znanja već visok i priznat, pa odabrane strategije treba da motivišu građane ka još višem rastu i razvoju ambicije se moraju postaviti jako visoko: u potrazi za izvrsnošću.

c) Strategije povezivanja - To znači da grad pokušava da pronađe najbolje rešenje razvoja oslanjajući se na druge gradove koje posmatra kao strateške partnere. Mogu to biti gradovi u regionu ili gradovi izabrani po srodnosti identiteta (prema određenom profilu: rudarski gradovi, npr), a ponekad i slučajno, usled nekih istorijskih ili trenutnih političkih veza, ali obično je to strategija koju odaberu gradovi u zemljama tranzicije, koji su suviše slabi da se takmiče i razviju sami (često i zato jer ne dobijaju dovoljno podrške od centralne vlade).

Strateški planovi se najčešće donose na period od 5 godina.

Ovaj tekst Milene Dragićević Šešić može se pročitati u integralnoj verziji u:
Milena Dragićević - Šešić, Kultura u funkciji razvoja grada - kulturni kapital i integrativna kulturna politika, časopis Kultura, br. 122/123, Zavod za proučavanje kulturnog razvitka, Beograd, 2009.

ACADEMICA – Akademska grupa je asocijacija koja okuplja stručnjake humanističkih, društvenih i primenjenih nauka, umetnike i kreativce sa ciljem da sinergijski deluju na polju javne i kulturne politike, odnosno savremene umetničke produkcije i kreativnih industrija kao instrumenata tih politika. Jedina je organizacija tog tipa u Srbiji koja se sistematski i sveobuhvatno bavi fenomenom kreativnih industrija. Academica je osnovana u Užicu maja 2000. godine, a od aprila 2008. deluje sa sedištem u Beogradu.

Članovi udruženja smatraju da je sem neophodnog visokog (akademskog) obrazovanja, savremenoj otvorenoj i kreativnoj ličnosti obavezujuće da aktivno deluje na promeni javne svesti lokalne zajednice i društva uopšte, prenoseći savremena znanja i veštine svakom pojedincu koji može i hoće da preuzme prava i odgovornosti u procesu progresivne transformacije društvenih zajednica.

Ideal kome udruženje teži je otvoreno kreativno društvo.

Academica je u protekloj deceniji realizovala više stotina većih i manjih projekata u oblasti istraživanja, izrade programskih dokumenata i baza podataka, medijacije, produkcije, javnog zagovaranja, osmišljavanja i realizacije kampanja socijalnog marketinga, umrežavanja, obuke, ekspertskih analiza, izrade kreativnih rešenja, konsaltinga...

Academica razvija sopstvene ili partnerske projekte unutar pet autonomnih kompleksnih programa. Dizajn, implementacija i rezultati projekata podrazumevaju holistički pristup: multidisciplinarnost akademskih teorijskih i primenjenih znanja, osiguran multiplikovan efekat, transfer kodifikovanog i nekodifikovanog znanja, konačno - sinergiju kreativnosti i sume znanja dobijenih kroz praksu, eksperiment i socijalni kapital.

Programi su: Res Publica, Mad Marx, Open Arc Theatre, SET, E-761.

Res Publica je multidisciplinarni program za razvoj otvorenog kreativnog društva u Srbiji kroz aktivnosti i projekte okrenute ka senzibilisanju ciljnih javnosti, odnosno podizanju svesti i jačanju kapaciteta nosilaca sistemskih društvenih promena, potom mladih lidera i uopšte profesionalaca u javnom sektoru; indirektno delovanje u oblasti socijalne politike kroz integrativni pristup. Asocijacija Akademska grupa na ovom polju nesistematski deluje od 2000, a redizajnirani program pokrenut je januara 2009. godine.

Mad Marx je razvoj kreativnih industrija Srbije kroz istraživanje kapaciteta i održivih modela, edukaciju i pružanje usluga za kreativni sektor; izgradnja nacionalne platforme i web-portala; afirmisanje i razvoj kreativne ekonomije odnosno kreativnog preduzetništva i kreativnih klastera u Srbiji, kroz multidisciplinaran i međusektorski pristup.

Osnivači programa veruju da je osim tradicionalnih proizvodnih faktora: zemlje, rada i kapitala, kreativnost četvrti i najvažniji resurs za razvoj realne kreativne ekonomije a time i otvorenog kreativnog društva. Program je pokrenut 2007. godine.

academica

Usluge:

- Strateška analiza
- Izrada koncept plana i razvojnih scenarija
- Izrada studije izvodljivosti
- Izrada studije uticaja
- Izrada biznis plana
- Izrada master plana
- Izrada investicionih programa
- Restrukturiranje ustanova i poslovnih društava
- Istraživanje poligona za umetnost u javnom prostoru
- Izrada studije reaktivacije industrijskog nasleđa
- Analiza i procena intelektualnog kapitala
- Analiza i procena kreativnog kapitala
- Brendiranje gradova
- Kreativna rešenja
- Istraživanje kapaciteta kreativnog sektora

- Fasilitacija, moderiranje, *coaching*
- Izrada i implementacija kampanja javnog zastupanja
- Izrada i implementacija kampanja socijalnog marketinga
- Organizacija seminara, konferencija, savetovanja i panela
- Izrada predloga projekata
- Upravljanje projektima
- Konsalting
- Učenje na daljinu (E-learning)
- Izrada aplikativnog softvera
- Obuka kadrova (bazični i napredni nivo)

- Diseminacija informacija

www.academica.org.rs
011 24 12 841
062 408 363

MADMarx
kreativan kapital

RES PVBLICA

www.madmarx.net

Ka kreativnim zajednicama Srbije

Academica - Akademska grupa
Program Mad Marx
Program Res publica

Za izdavača Aleksandar Đerić
www.academica.org.rs

Dizajn, fotografije i oprema:
Mad Marx

Beograd, jun 2009.

Publikacija odnosno prevod dokumenata slobodni su za dalju distribuciju, uz obavezu navođenja izvora.